

16+

Літні



Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 16 (5277) 26 красавіка 2024 г.

ISSN 0024-4686



Памяці
Вялікага
Фрагі
стар. 4

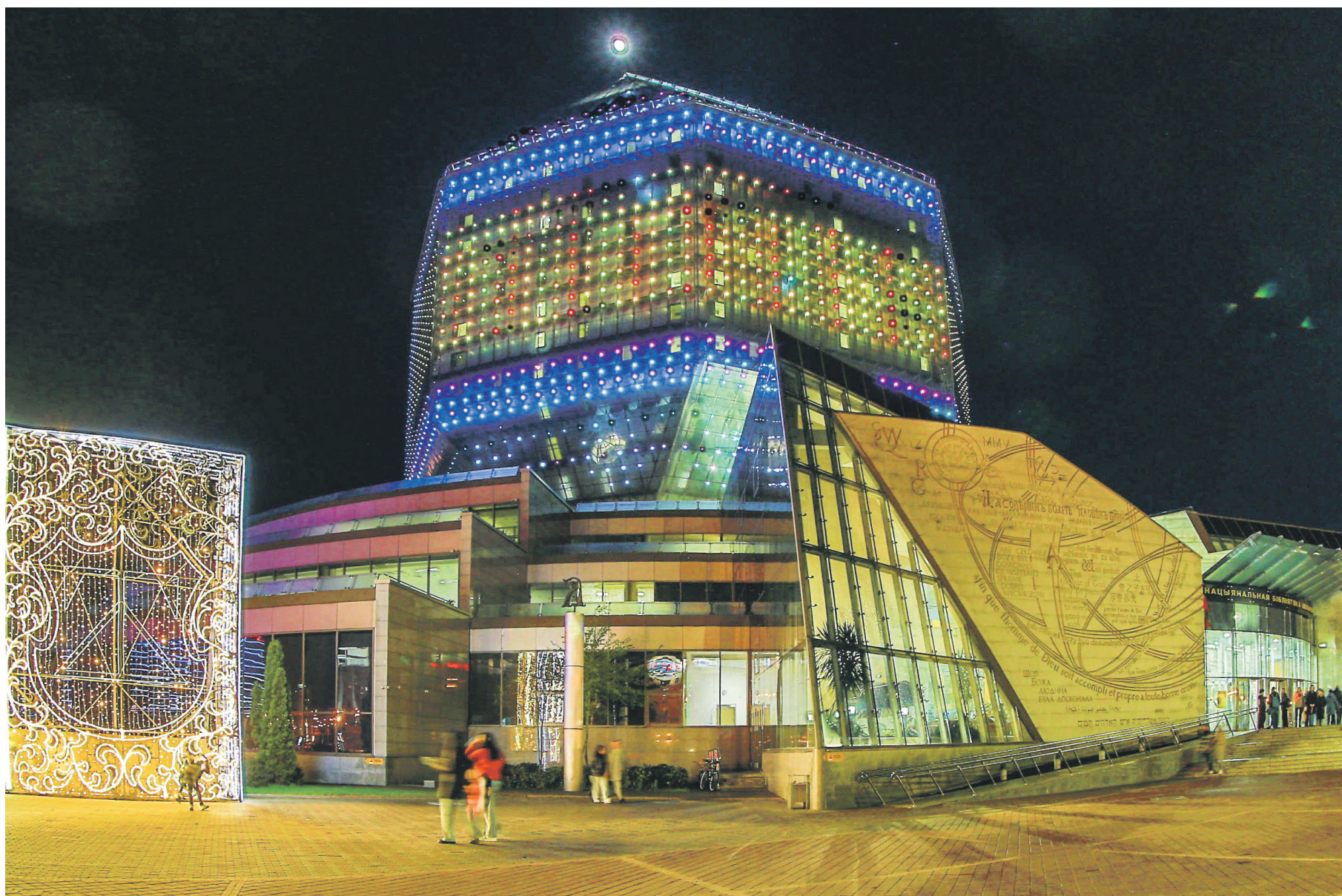


З гісторыі
пісьменніцкіх
стасункаў
стар. 10—11



Ад Паўлінкі
да
Разалінды
стар. 14

У падтрымку чытання



Фота Віктара Іванчыкава.

Бібліяноч — падзея, якая стала традыцыйнай для ўсіх, хто любіць чытаць. З нагоды Дня кнігі штогод бібліятэкі нашай краіны пашыраюць фармат сваёй работы і чакаюць наведвальнікаў у нязвычайны час. Сёлета кніжніцы ўсіх рэгіёнаў Беларусі запрашалі прыняць удзел у маштабнай акцыі «Бібліяноч-2024». Мноства тэматычных пляцовак на любы густ і ўзрост, лекцыі, майстар-класы, экскурсіі, творчыя сустрэчы, гульні для дзяцей і дарослых — далёка не ўсё, што чакала гасцей.

Галоўнай жа пляцоўкай падзеі стала Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Пасля ўрачыстага старту акцыі ў цэнтральным холе галоўнай кніжніцы краіны кожны змог выбраць занятак, які адпавядае яго зацікаўленню. Нехта спарабаваў свае сілы ў актыўных квэстах, пазнавальных квізах, шахматна-шашачных турнірах і настольных гульнях. Тыя, хто вырашыў даведацца нешта новае, пайшлі слухаць лекцыі адваката, псіхолога, астралага і стыліста, наведалі майстар-класы па тэхніцы кітайскага жывапісу і графікі, танцах, ігры на нязвычайных для нас музычных інструментах. А для маленькіх аматараў кнігі разгарнулася пляцоўка «Дзеткі + Продкі» са мноствам цікавых забаў.

«ЛіМ»-акцэнт

Падзея. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў сваім выступленні на пасяджэнні VII Усебеларускага народнага сходу назваў новы этап у палітычным жыцці краіны эвалюцыйным развіццём. «Сённяшняя падзея фактычна дзеліць гісторыю палітычнага жыцця краіны на да і пасля. І гэты эвалюцыйны рух і развіццё, — сказаў Кіраўнік дзяржавы. — Гістарычнасць моманту вызначаюць не толькі новы статут, новыя функцыі, новыя паўнамоцтвы дэлегатаў. Важна не што, а як мы робім — як удакладняем мадэль палітычнага ўладкавання. Не ламаючы ўклад, не адмаўляючыся ад традыцый — эвалюцыйна, па-беларуску ўзважана, без рэзкіх рухаў. Абапіраючыся на меркаванне». Прэзідэнт падкрэсліў, што УНС выконвае ролю механізма зліцця спрадвечных традыцый і сусветнага вопыту кіравання.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў вернікаў іўдзейскай канфесіі з Песахам. «Гэта свята вернасці яўрэйскага народа сваім традыцыям. Яно сімвалізуе пачатак доўгага шляху да знаходжання заповітнай зямлі. Сёння памяць аб мужнасці і стойкасці продкаў дае сілы пераадолюваць цяжкасці сучаснага свету, з'яўляецца залогам светлай будучыні», — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. Іўдаізм займае важнае месца ў канфесіянальным багацці Беларусі. Дзясяткі рэлігійных абшчын, адукацыйных і культурных цэнтраў выдуюць актыўную дзейнасць. Іх дабрачынная і асветніцкая праца садзейнічае ўмацаванню міжнацыянальнай дружбы, развіццю грамадскага дыялогу і захаванню грамадзянскай згоды, падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Меркаванне. Гісторыка-культурная спадчына адыгрывае асаблівую ролю ў фарміраванні самасвядомасці і выхаванні моладзі. Такім меркаваннем падзяліўся намеснік міністра культуры Сяргей Саракач падчас рэспубліканскага семінара, прымеркаванага да Міжнароднага дня помнікаў і гістарычных мясцін у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. «Гісторыка-культурная спадчына Беларусі падтрымліваецца на даволі высокім узроўні. У гэты ўкладваюцца вялікія сродкі як рэспубліканскага бюджэту, так і фонду Прэзідэнта па падтрымцы культуры і мастацтва. Яны ідуць на рэстаўрацыю нашых помнікаў для таго, каб перадаць іх наступнаму пакаленню. Гісторыка-культурная спадчына валодае вялікім патэнцыялам для выхавання будучага пакалення, фарміравання нашай самасвядомасці і пачуцця гордасці за краіну», — адзначыў Сяргей Саракач.

Конкурс. Міністэрства культуры, Саюз пісьменнікаў Беларусі і Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі праводзяць рэспубліканскі конкурс п'ес, прысвечаных 80-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. У творчым спаборніцтве могуць прыняць удзел грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія прафесійна займаюцца літаратурнай і тэатральнай творчасцю. П'есы, якія падаюцца аўтарамі ці аўтарскімі калектывамі, павінны быць арыгінальнымі творамі драматургіі на беларускай або рускай мовах, напісанымі не раней за 2015 год і не мець сцэнічнага ўвасаблення. Адзін аўтар (аўтарскі калектыв) да 1 верасня можа падаць на конкурс не больш за два творы. П'есы пераможцаў будуць перададзены ў тэатральна-відэацэнтральны ўстановаў рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання для пастаноўкі спектакляў.

Вярнісаж. Персанальная выстаўка Ігара Кашкурэвіча «3 Вечнасці ў Вечнасць» адкрылася ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. У экспазіцыі — інсталяцыі «Амажы — прысвячэнні Янку Купалу, Фёдару Дастаеўскаму, Арлену Кашкурэвічу, Васілю Быкаву, Альгерду Малішэўскаму, Уладзіміру Стальмашонку, Васілю Шаранговічу, Алегу Сурскаму, Анатолю Анікейчыку і Міхаілу Савіцкаму», «Рукапісы гараць» — у аснове жанр аўтапартрэта, «Час — Творца», «Паверхні», дзе аўтар паказвае цыкл твораў, які ствараўся ім з пачатку 1980-х гг. Арганізатары падкрэсліваюць, што кожны чацвер з 17.00 да 20.00 Ігар Кашкурэвіч прысутнічае на выстаўцы і гатовы да размовы з публікай. Выстаўка будзе экспанавана да 25 мая.

Праект. У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў рамках цыкла інтэрактыўных лекцый-канцэртаў «Музычная спадчына Беларусі ў прасторы сучаснай культуры» адбылася прэзентацыя ўнікальнага выдання — першага тома «Анталогіі Нацыянальнай харавой спадчыны Беларусі», прысвечанага нацыянальнай спадчыне ў сучаснай кампазітарскай і выканальніцкай практыцы, а таксама канцэпцыі гібриднага выдання нотнага матэрыялу. Між тым на лекцыі-канцэрте прадставілі творы сучасных кампазітараў, інспіраваныя ўзорамі нацыянальнай харавой спадчыны. Удзелена ўвага мастацкаму адкрыццю ў музыцы ў галіне інтэр-прэтацыі арыгіналаў.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Знак увагі да творчасці

Па традыцыі Саюз пісьменнікаў Беларусі правёў красавіцкі суботнік у Пісьменніцкім парку, які заснаваны па праспекце Незалежнасці побач з Нацыянальнай бібліятэкай краіны.

Пачынаючы з 2022 года наладжана новая традыцыя — высаджваць імяныя дрэвы ў знак увагі да творчасці класікаў і сучасных літаратараў. Першым быў высаджаны дуб у сувязі з 85-годдзем народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца. Трэба заўважыць, што парк быў арганізаваны менавіта па яго прапанове і пры яго дзейным удзеле. У 2023 годзе высаджаны дрэвы ў знак памяці класіка беларускай дзіцячай літаратуры Янкi Маўра, а таксама — у памяць пра народнага паэта Беларусі Пімена Панчанку.

Восенню 2023-га Саюз пісьменнікаў Беларусі арганізаваў Дні башкірскай літаратуры ў Беларусі. На чале са старшынёю Саюза пісьменнікаў Башкартастана Айгізам Баймухаметавым у Мінск прыехала прадстаўнічая дэлегацыя башкірскіх паэтаў і празаікаў. На многіх мерапрыемствах, у тым ліку і пры перадачы кніг башкірскіх пісьменнікаў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, згадвалася імя першай жанчыны-раманісткі Усходу — Хадзіі Даўлетшынай. Яна ў 1936 годзе пабывала ў Мінску, удзельнічала ў пленуме Саюза савецкіх пісьменнікаў.



Падчас суботніка.

У яе гонар таксама было пасаджана дрэва ў Пісьменніцкім парку беларускай сталіцы. Цяпер, наведваючыся на экскурсію да бібліятэкі, мінчане і госці горада могуць адкрыць для сябе новае літаратурнае імя.

А на мінулым тыдні ў Пісьменніцкім парку разам з вядомымі паэтамі і празаікамі дрэвы саджалі таксама дзеячы культуры і мастацтва — вядомы акцёр тэатра і кіно, дэпутат Палаты прадстаўнікоў, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Руслан Чарнецкі, намеснік старшыні Беларускага саюза кінематографістаў

Яўген Арэндэрэвіч, рэжысёр, кінадраматург Сяргей Гіргель, прадзюсар «Белроскіно» Аляксей Бязуглы і іншыя творчыя асобы. Былі пасаджаны, акрамя імянаго дрэва парламентарыя і акцёра Руслана Чарнецкага, дрэвы ў знак памяці народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова (1914—1978), народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна (1921—2004), лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь паэта Міколы Мятліцкага (1954—2021).

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Кастуса ДРОБАВА

Урокі мужнасці

У Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч правёў адразу два ўрокі ў грамадскай Школе міру, мужнасці і патрыятызму для вучняў агульнаадукацыйных школ горада Гомеля.

Заняткам папярэднічалі экскурсіі ў Музеі літаратуры Гомельшчыны, якія правялі супрацоўнікі краязнаўчага аддзела абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна. Старшакласнікі некалькіх школ горада пазнаёміліся і з імпавіраванымі выстаўкамі малюнкаў школьнікаў рэгіёна, прысвечаных творчасці пісьменніка-земляка Івана Сяркова (да 95-годдзя з дня нараджэння) і сучасных гомельскіх аўтараў (па выніках конкурсу «Родныя вобразы. Вясёлка над Гомельшчынай»). Затым Уладзімір Гаўрыловіч працаваў з дзвюма групамі старшакласнікаў. І тэм для абмеркавання было шмат.

з нагоды

Мы чуем
вашы галасы

У мемурыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой» прайшоў IV Рэгіянальны конкурс чытальнікаў ваеннай паэзіі «Аб героях былых часоў», прысвечаны 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Традыцыя ў складзе журы працавалі творцы Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. У конкурсе прынялі ўдзел 148 юных дэкламатараў ва ўзросце ад 6 да 22 гадоў. Сем удзельнікаў адзначаны граматамі за чытанне аўтарскіх вершаў, 29 атрымалі дыпломы пераможцаў.

Пастаянны член журы, паэтэса, журналіст Настасся Нарэйка слухна заўважыла, наколькі глыбока асэнсаваны быў выбар чытальнікамі мастацкіх твораў для дэкламавання. Гучалі прачулыя, кранальныя, выпакутаваныя аўтарамі вершаваныя радкі і ўрыўкі з празаічных твораў.

Сёлета мы адзначаем 100-годдзе з дня нараджэння аўтараў бессмяротных твораў на ваенную тэматыку, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны Васіля Быкава і Барыса Васільева. Падчас чытанняў успаміналі прыезд Барыса Васільева ў Брэсцкую крэпасць. Ubачанае і пачутае захавоціла ганаровага госця на напісанне рамана «У спісах не значыўся». Дарэчы, адзін з чытальнікаў агучыў перад журы ўрывац з гэтага твора.

У конкурснай праграме прагучала паэзія Георгія Тамашэвіча, Міколы Антанюскага, проза Аляксандра Валковіча.

Для многіх канкурсантаў прыезд у Брэсцкую крэпасць стаў важнай і сімвалічнай падзеяй, калі разам з роднымі, блізкімі, настаўнікамі, стоячы на святой берасцейскай зямлі, можна нізка пакланіцца героям абароны Брэсцкай крэпасці, наведаць музейныя залы, адчуць гучанне галасоў з мінулага аб тым, якой цаной дасталася нашчадкамі мірнае, чыстае неба.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

да ведама

Пухавіцкая
хроніка

Раман «Хутар» Уладзі Прона — першая спроба аўтара ў гэтым жанры — пабачыць свет у 2023 годзе. Яго наклад 200 асобнікаў. Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

Падзеі ў рамана адбываюцца ў 1913—1929 гадах на роднай для аўтара Пухавішчыне і ў ваколіцах, побач з Бабруйскім паведам. Храналогія падзей наўмысна не захавана: жудасныя забойствы адбываліся не ў царскай Расіі, а пасля рэвалюцыі. «Зацемную ноч» — першую частку рамана «Хутар» — патрэбна разглядаць як «злепак» падзей акрэсленага перыяду. Паколькі парушана паслядоўнасць, у нейкім сэнсе гэта раман-гратэск ці гістарычнае фэнтэзі, якое абапіраецца на рэальную глебу...

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

юбілей

Парад спектакляў у гонар Валянціны Ераньковай

У Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага зладзілі тыдзень пастановак Валянціны Ераньковай: паказы адбываюцца з 23 да 28 красавіка. Нагода — 75-гадовы юбілей рэжысёра, якая працуе ў гэтым тэатры з 1996 года, паставіла не адзін дзясятка спектакляў. І цяпер у рэпертуары тэатра імя Горкага іх некалькі.

Віншаванні заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валянціна Еранькова прымала 24 красавіка: у гэты дзень у горадзе Лепелі ў 1949 годзе прыйшла ў свет. А сёлета ў тэатры давалі лірычную камедыю «Дзявочнік» паводле Лары Канінгем пра сябровак, якія разважаюць пра сваё, жаночае. Валянціна Еранькова такім чынам, магчыма, недзе выявіла ўласны погляд на жаночае шчасце. Бо яна некалі зрабіла выбар — з акцёрскай прафесіі здолела перайсці ў складаную рэжысёрскую, якая лічыцца мужчынскай. І тут яе падтрымлівае муж, кампазітар Аляксей Еранькоў, які звычайна з'яўляецца аўтарам музыкі да яе спектакляў. Для яго знайшлася работа нават у спектаклі «Пясяня» (паводле В. Дранько-Майсюка), прысвечаным Уладзіміру Мулявіну. Хто не паспеў яшчэ гэта паглядзець і прапусціў паказ у гонар рэжысёра-пастаноўшчыка 25 красавіка, варта спланаваць паход у тэатр. Бо гэта нагода згадаць куміра Беларусі і любімыя песні. І п'еса сучасная. Пра тым, што Валянціна Еранькова любіць працаваць з класікай. Напрыклад, сярод яе пастановак —

«Небяспечныя сувязі» (К. Хэмптана, паводле вядомага французскага рамана), якімі адкрылі тыдзень Ераньковай у тэатры Горкага. «Утаймаванне свавольніцы» паводле Шэкспіра паказваюць сёння, «Трамвай "Жаданне"» Т. Уільямса можна паглядзець 27 красавіка. Завершыць парад пастановак рэжысёра 28 красавіка «Анфіса» Л. Андрэева — зусім свежая, лютаўская прэм'ера.

Як рэжысёр Валянціна Еранькова супрацоўнічае і з іншымі беларускімі і замежнымі тэатрамі. Але яе пастаноўка ў тэатры Горкага — спектакль «Пясяня» — была адзначана спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва ў 2016 годзе. Яна таксама стала лаўрэатам IV Нацыянальнай тэатральной прэміі ў намінацыі «Найлепшая пастаноўка па творы беларускага аўтара». А яшчэ Еранькова-рэжысёр мае адзнакі міжнародных фестываляў і ўзнагароды прафесійнай супольнасці Беларусі. Узнагароджана медалём Францыска Скарыны.

Прышоўшы ў рэжысуру ўжо сталым чалавекам і творчай асобай, Валянціна Еранькова расла падчас стажыровак, у працэсе працы. Бо практыка — добры настаўнік, калі хочаш знайсці сябе, уласны стыль і падыход да работы з акцёрамі, якія павіны былі забыць пра тое, што перад імі — калега. Шлях можа адолець той, хто пам ідзе, а яна не адступала і ўпарта рабіла сваю справу — ставіла спектаклі і імкнулася парадаваць глядачоў.

Ларыса ЦІМОШЫК

не абмініце

Сакавік з вадай, красавік з травой...

Казкі, аповяданні, вершы, прысвечаныя вясенняй пары года, паяднаны ў адной кніжачцы, адрасаванай юным чытачам, — «Вясна-чараўніца». Гэтым выданнем, наклад якога склаў 1500 асобнікаў, выдавецтва «Мастацкая літаратура» працягнула новую, сапраўды захваляльную і пазнавальную серыю — «Пачытайчык».

Прыгожае мастацкае афармленне, сучасны дызайн (над ім рупілася мастачка і кніжны дызайнер Кацярына Пігуль), магчымасць наладжваць своеасаблівы дыялог укладальніка Наталлі Арцэмавай і аўтараў з чытачамі вымалёўваюць новае аблічча твораў, якія ўвайшлі ў кнігу «Вясна-чараўніца». Напісаныя ў розныя гады, ужо раней надрукаваныя ў аўтарскіх кнігах і ў розных чытанках, яны гучаць некалькі па-новаму, становяцца болей прыцягальнымі. Пад адной вокладкай — вершы Міколы Чарняўскага «Сакавік», «Красавік», «Травень», Міколы Мятліцкага «Гром», Міколы Маляўкі «Вішнёвае воблачка», аповяданні і казкі Лёлі Багдановіч («Завушніцы для бярозкі»), Кацярыны



Хадасевіч-Лісавой («Пра Васілінку і загадкавага вандроўніка»), Паўла Ткачова («Ласяня»), Тацяны Дамаронак («Цёплыя пакрывалы вясны»). Як правіла, знаёмства з мастацкімі тэкстамі суправаджаецца тлумачэннямі для чытачоў. У маленькіх раздзельчыках-пасляслоўях «Ведаеш адказ» ёсць і пытанне і адказ на яго. Напрыклад, пасля прачытання казкі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой і такі кароткі тэкст выглядае добрым

і вартым дадаткам: «Як думаеш, чаму снегавік растаў? Уся справа ў тым, што снег растае пры 0 градусаў. Такая тэмпература часцей за ўсё ў канцы зімы і ў пачатку вясны».

Знайшлося ў зборніку месца і прыказкам, прымаўкам: «Маці-вясна ўсім падорыць цяпла»; «Сакавік з вадай, красавік з травой, а май з кветкамі»; «Дождж сярод мая хлеб да неба ўздымае»... Знаёмства з народнай творчасцю ўзбагачае нашу мову, робіць наш уласны запас родных слоў багацейшым.

У выдавецтва «Мастацкая літаратура» расказалі, што падобнага характару зборнікі будуць прысвечаны і іншым порам года — лету, восені, зіме. Ужо па кнізе «Вясна-чараўніца» можна меркаваць, што беларуская прыродазнаўчая літаратура з году ў год багацей, становіцца болей прывабнай для самых юных чытачоў.

Кнігі серыі «Пачытайчык» можна знайсці ў кнігарнях ААТ «Белкніга» па ўсёй краіне і ў кнігарні «Акадэмікніга» ў Мінску па адрасе: праспект Незалежнасці, 72. Раім юным чытачам і іх бацькам не абмінуць гэты выданні!

Мікола БЕРЛЕЖ

імпрэзы

Залатыя струны

Адзін з самых знакамітых калектываў Сморгоншчыны — народны ансамбль песні і танца імя М. К. Агінскага — адзначыў сваё 60-годдзе юбілейнай праграмай «Залатыя струны творчасці». 18 красавіка калектыў выступіў у Сморгонскім раённым цэнтры культуры. На канцэртную праграму сабраліся самыя верныя прыхільнікі.

Удзельнікі ансамбля пад жывую музыку выканалі такія кампазіцыі, як «Прывітальная», «Ясная зара» і знакамітыя на Сморгонскай зямлі «Паланэз». Прагучалі і новыя аўтарскія песні — «Перамога», «Святлочная», «Ластаўкі пад акном», «Беларусь на планеце такая адна». На сцэне з музычнымі паштоўкамі і віншаваннямі выступілі артысты-калегі: народны ансамбль народнай песні «Хутарок» і народная эстрадная студыя «Міраж».

Вялікая ўвага ў гэты цудоўны вечар была ўдзелена кіраўнікам ансамбля — Аляксандру Ляху і Тамары Валчанковай. Усе самыя добрыя пажаданні, віншаванні, кветкі і падарункі — для іх.

Аляксандр Лях з'яўляецца і кіраўніком вакальнага ансамбля выкладчыкаў і супрацоўнікаў БДТУ ў Мінску. Адзін з удзельнікаў ансамбля Мікалай Цытавец прыехаў у Сморгонь, каб павіншаваць калектыў і кіраўніка з такой значнай датай і разам выканаць новую кампазіцыю «Жыві і квітней, родная Беларусь».

Анастасія ЗАЙЧУК

Свята ў Зэльве

Нядаўна прайшло раённае свята паэзіі і музыкі «Зэльвенскія Сакавіны». Гэтым разам Зэльвеншчына з цэльнай сустрэла Уладзіміра Мазго, намесніка старшыні Мінскага гарадскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі; Валянціну Драбышэўскую, аўтара кнігі для дзяцей; Алену Басікірскую, спецыяльнага карэспандэнта Выдавецкага дома «Беларусь сёння», аўтара паэтычных зборнікаў; Алега Елісеенкава, спевака і кампазітара.

Прывітальнае слова прагучала ад намесніка старшыні Зэльвенскага райвыканкама Сяргея Лойкі. Уладзімір Мінавіч пазнаёміў прысутных з новымі вершамі, распавёў пра свае новыя творчыя дасягненні. Валянціна Станіславаўна ў сваім выступленні зрабіла акцэнт на 80-годдзі вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і распавяла аб сваім дзядулі, які загінуў у 1945 годзе ў Польшчы. Потым правяла тэатр экспромтаў «Круто і без телефона». Алена Уладзіміраўна распавяла аб сваёй новай кнізе «Быль пра шкодніка Сёму». Потым святочны настрой зэльвенцам падарыў Олег Елісеенкаў. Асабліва прыемна было паслухаць песні ў выкананні маэстра на словы Уладзіміра Мазго.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Падчас адкрыцця Балтыйскага культурнага форуму ў якасці спікера выступіла дырэктар Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага глядача заслужаная артыстка Беларусі Вера Палякова-Макей. Тэма яе даклада — «Гісторыя культурнага супрацоўніцтва ў дыяхраніі: Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр юнага глядача і рускі тэатр». У мерапрыемстве прынялі ўдзел міністр культуры Расійскай Федэрацыі Вольга Любімава, губернатар Калінінградскай вобласці Антон Аліханнаў, іншыя прадстаўнікі ўлады і культурных устаноў і дзеячы мастацтва. Мэта форуму — раскрыць перспектывы развіцця сферы культуры, удакладняецца на сайце ТЮГа.

Канцэрт лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу выканальніцкага мастацтва імя М. І. Глінкі адбыўся ў Вялікай зале Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі, перадае агенцтва «Мінск-Навіны». У творчым спаборніцтве ўдзельнічалі больш за 300 канкурсантаў з Беларусі, Расіі, Кітая, Ізраіля, Украіны, Польшчы, Славакіі і Гватэмалы. У другім туры змагаліся 264 музыканты ва ўзросце ад 10 да 31 года ў дзевяці намінацыях («Фартэпіяна», «Скрыпка», «Альт», «Віяланчэль», «Кантрабас», «Драўляныя духавыя інструменты і саксафон», «Медныя духавыя і ударныя інструменты», «Акадэмічныя спевы», «Ансамблі»). Пасля завяршэння канцэрта былі вызначаны дыпламанты і лаўрэаты. Уладальніцай Гран-пры стала Марыя Сахарова, студэнтка Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Яна ўдзельнічала ў намінацыі «Акадэмічныя спевы».

Другі ўніверсітэцкі харавы фестываль патрыятычнай песні «Праспяваем разам» прайшоў у Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце. Як піша БелТА, мерапрыемства адбылося падчас міжнароднага ваенна-гістарычнага марафону «Дарогамі памяці». Фестываль прымеркаваны да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Удзельнікамі сталі студэнцкі хор МДЛУ *Cantus Juventae*, самадзейныя харавыя калектывы факультэтаў універсітэта і самадзейныя харавыя калектывы выкладчыкаў МДЛУ. Сёлета харавы фестываль атрымаў міжнародны статус — да мерапрыемства далучыўся Акадэмічны хор Ніжгародскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта імя Дабралюбава. Творы гучалі ў суправаджэнні Нацыянальнага акадэмічнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі імя Міхаіла Фінберга.

Ганаровую ўзнагароду Маскоўскага міжнароднага кінафестывалю імя Канстанціна Станіслаўскага «Веру» прэзідэнт ММКФ народны артыст РСФСР Мікіта Міхалкоў уручыў народнаму артысту Расіі Яўгену Міронаву за заваяванне вяршынь акцёрскага майстэрства і вернасць прынцыпам школы Станіслаўскага. Прыз традыцыйна ўручаецца з 1999 года. Першым узнагароду атрымаў суветна вядомы французскі акцёр Ален Дэлон, нагадвае РІА «Новості». 46-ы Маскоўскі міжнародны кінафестываль у расійскай сталіцы завяршаецца сёння.

Серыял «Сто гадоў адзіноты» паводле рамана Габрыэля Гарсіі Маркеса выйдзе ў канцы года на Netflix. Як гаворыцца на партале *film.ru*, праект стане першай у гісторыі аўдыявізуальнай адаптацыяй кнігі першакрыніцы 1967 года. Сюжэт раскажа аб некалькіх пакаленнях сям'і Буэндзія, якім лёсам наканавана заставацца самотнымі. Ролі ў серыяле выканалі Клаўдыя Катанья, Жэраніма Барон, Марка Гансалес, Леанарда Сота ды іншыя. Серыял быў анансаваны ў 2019 годзе. У першым сезоне запланавана 16 серыяў. Стваральнікамі выступілі сыны Габрыэля Гарсіі Маркеса Радрыга і Гансала.

Аўстраля ўдастоена «Залатога льва» 60 Венецыянскага біенале за найлепшую нацыянальную экспазіцыю. Як паведаміла на сайце біенале, міжнароднае журы таксама адзначыла «Залатым львом» праект чатырох мастакоў-маоры (Новая Зеландыя). Спецыяльнага ўпамінання ўдастоіліся майстар палесцінскага паходжання Самія Халабі (мастачка-візуаліст жыве ў ЗША і лічыцца піянерам лічбавага мастацтва) і экспазіцыя Косава. Ганаровых «Львоў» за кар'ерныя дасягненні атрымалі турэцкая мастачка Ніл Ялтар і ўраджэнка італьянскай вобласці Калабрыя Ганна Марыя Маяліна, якая жыве ў Бразіліі.

Фрагмент статуі фараона Рамзеса II, канфіскаваны ў Жэневе ў рамках крымінальнага разбору і перададзены ў ліпені 2023 года Пасольству Егіпта ў Берне, вярнуць на радзіму. Узрост старажытнаегіпецкага артэфакта складае не менш за 3,4 тысячы гадоў, удакладняе «ИТАР-ТАСС». Каменная скульптура з'яўляецца часткай групавой статуі, дзе Рамзес II сядзіць побач з рознымі егіпецкімі бажавствамі. Фрагмент быў скардзены ў канцы 1980-х — пачатку 1990-х гадоў з храма ў Абідасе ў Егіпце. Артэфакт прывезены ў Швейцарыю транзітам праз розныя краіны і пазней быў канфіскаваны ўладамі ў адпаведнасці з федэральным законам аб міжнароднай перадачы культурных каштоўнасцей.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Яркае сонца Туркменіі

Адлегласці паміж культурамі і літаратурамі Беларусі і Туркменістана не такія ўжо і малыя. Але так склалася, што ў значнай ступені яднае, нават цэментуе і збліжае іх творчасць класіка сусветнай паэзіі Вялікага Фрагі — Махтумкулі. З гісторыі добра вядомы факт, як ураджэнец Беларусі, дакладней — мядзельскіх Крывічоў, паэт, фалькларыст, славіст, усходазнавец Аляксандр Ходзька збіраў у першай палове XIX стагоддзя ў Каракумскім краі запісы туркменскага эпасу пра Гёраглы, а таксама вершы Махтумкулі, Кеміне. Пераклады твораў туркменскага класіка на беларускую мову з'явіліся ўжо ў другой палове XX стагоддзя. У 1983 годзе «Мастацкая літаратура» ў серыі «Паэзія народаў СССР» выдала ўкладзены Алегам Лойкам зборнік Махтумкулі «Салавей шукае ружу». Перакладчыкамі твораў Фрагі ў розныя дзесяцігоддзі выступалі Максім Танк, Алесь Звонак, Уладзімір Шахаўец, Рыгор Барадулін, Васіль Жуковіч... У 2014 годзе ў Мінску пабачыла свет кніга Махтумкулі «3 кубка вечнасці мёд», большасць перакладаў для якой ажыццявіў Казімір Камейша.



Генадзь Пашкоў, Алесь Бадак, Алег Лойка, Віктар Шымук... У спадчыне народнага паэта Беларусі Максіма Танка ёсць верш «Махтумкулі», які, дарэчы, таксама прагучаў на вечары ў Доме літаратара: «Юбілей немяротнага Махтумкулі. // І таму да яго гасцей з усёй зямлі // Пуцяводныя зоры на той прывялі, — // На вялікае свята Туркменіі. // Ён сардэчна сустрэў нас у Кара-Кала, // Дзе калісьці калыска паэта была // І дзе першая песня яго прагула // Над прасторами роднай Туркменіі. // І дзівіліся мы: не крануў яго час, // Хоць ён быў і старэйшы сярод усіх нас, // У вачах маладосці агонь не пагас, // Зіхацеў яркім сонцам Туркменіі. // А калі ён — натхнёны свабоды пясняр — // Апусціў свае рукі на звонкі дутар, // Яго спеў залунаў вышэй гор, вышэй хмар // Над свабоднай шчаслівай Туркменіяй...» Народны паэт Беларусі гасцяваў у Туркменістане ў час святкаванняў 260-годдзя з дня нараджэння Вялікага Фрагі... Яшчэ раней — у 1974 і 1982 гадах — наведаўся ў Туркменістан Рыгор Барадулін. У яго дзённіках засталіся запісы пра сустрэчы з пісьменнікамі Ашырам Назаравым (ён вызваляў Віцебшчыну ад фашыстаў у Вялікую Айчынную вайну), Байрамам Джудзіевым, Ахметам Курбаньяпесавым, Таўшан Эсенавай (была знаёма з Аркадзем Куляшовым; пераклала на туркменскую мову «А хто там ідзе?» Янкі Купалы), Бердыназарам Худайназаравым, Курбанназарам Эзізавым, Аналы Бердыевым, Італмазам Нурыевым...

Вершы Вялікага Фрагі чытаў таксама паэт і перакладчык Казімір Камейша. Кніга «3 кубка вечнасці мёд» у многім нарадзілася дзякуючы яго творчым памкненням. Беларускі творца двойчы пабываў у Туркменістане. У Ашхабадзе ён атрымаў падрадкоўнікі, якія былі падрыхтаваны ў Нацыянальным інстытуце рукапісаў. Сустрэчы з дасведчанымі спецыялістамі, паглыбленне ў атмасферу туркменскай культуры, туркменскага жыцця паспрыялі высокай, самаахвярнай пранікліваці, дапамаглі напоўніцу адкрыць зробленае стагоддзі назад. За працу над перакладамі паэзіі Махтумкулі на беларускую мову Казімір Камейша быў адзначаны туркменскай дзяржаўнай узнагародай — медалём «Махтумкулі Фрагі».

Выступілі на вечары ў гонар 300-годдзя з дня нараджэння Махтумкулі і перакладчыкі Віктар Шніп, Навум Гальпяровіч. Гучалі ва ўтульнай тэатральнай зале Дома літаратара і вершы класіка на мове арыгінала, былі і туркменскія песні і танцы. Гасці вечара, сярод якіх было шмат туркменскіх студэнтаў, якія вучацца ў мінскіх ВНУ, пачулі і песні на словы Міхася Пазнякова, Яўгеніі Янішчыц у выкананні ансамбля «Мінскі гармонік».



Творча, натхнёна вяла сустрэчу з неўміручай паэзіяй Вялікага Фрагі паэтэса, перакладчыца Іна Фралова.

Настрой, які панаваў у зале Дома літаратара, дапамог і нараджэнню новых ідэй, новых задум. Пра гэты гаварылі і Назаргулы Шагульеў, і Алесь Карлюкевіч, і галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва», намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Чарота. «На старонках нашага штотыднёвіка творчай інтэлігенцыі, — зазначыў Аляксей Іванавіч, — даволі сістэмна падаецца сучасная туркменская літаратура, з году ў год друкуюцца і вершы самога Махтумкулі ў новых перакладах. Вось і ў апошнія месяцы мы надрукавалі ў «ЛіМе» творы вядомага сучаснага празаіка Джуматгальды Мулкіева, вершы такіх класікаў туркменскай паэзіі мінулага стагоддзя, як Керым Курбаньяпесаў, Курбанназар Эзізаў. Іх творчасць старанна прачытвае па-беларуску Рагнед Малахоўскі... У нас неблагія стасункі з туркменскімі перыядычнымі літаратурна-мастацкімі выданнямі — газетай «Эдэбіят ве сунгат»



Курбанназар Эзізаў. Іх творчасць старанна прачытвае па-беларуску Рагнед Малахоўскі... У нас неблагія стасункі з туркменскімі перыядычнымі літаратурна-мастацкімі выданнямі — газетай «Эдэбіят ве сунгат»



Вечар, прысвечаны 300-годдзю Вялікага Фрагі, у сталічным Доме літаратара арганізавалі Саюз пісьменнікаў Беларусі і Пасольства Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь. Ганаровым гасцем святочнай імпрэзы ў гонар 300-годдзя асветніка, філосафа,



паэта быў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Туркменістана ў Рэспубліцы Беларусь Назаргулы Шагульеў. Выступаючы перад гасцямі і ўдзельнікамі вечарыны, ён расказаў пра маштаб ушанавання паэта ў роднай краіне, пра тое, што ў 1971 годзе помнік Махтумкулі ў Ашхабадзе зрабіў скульптар з Мінска Віктар Папоў. Лічыцца, што гэты твор з'яўляецца адным з найлепшых у манументальным мастацтве Туркменістана. Тады за аснову адлюстравання быў узят партрэт Махтумкулі, створаны жывапісцам Айханам Хаджыевым яшчэ ў 1947 годзе.

Сваімі развагамі пра стварае беларуска-туркменскіх літаратурных сувязяў, пра ўспрыманне паэзіі Махтумкулі ў Беларусі ў гістарычнай перспектыве падзяліўся старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч. Ён адзначыў, што ў розныя дзесяцігоддзі мінулага стагоддзя ў Туркменістане жылі, працавалі і беларускія літаратары — Васіль Ткачоў, Мікола Калінковіч, Міхась Карпенка, наведваліся ў Ашхабад і іншыя гарады Каракумскай старонкі Рыгор Барадулін, Барыс Мікуліч, Аркадзь Марціновіч,



(«Літаратура і мастацтва») і часопісам «Дунья эдэбіяты» («Сусветная літаратура»), на старонках якіх друкуюцца творы беларускіх паэтаў і празаікаў. Мяркую, што наспеў час выдаць новыя калектыўныя зборнікі, якія будуць прадстаўляць па-беларуску ўжо сучасных туркменскіх паэтаў і празаікаў...»

Падсумоўваючы ўражанні ад вечара Махтумкулі ў Доме літаратара, Алесь Карлюкевіч заўважыў, што ёсць дамоўленасць аб правядзенні беларуска-туркменскага круглага стала ў гонар 300-годдзя Махтумкулі. У фармаце анлайн удзел у ім прымуць і туркменскія пісьменнікі і навукоўцы.

Кастусь ЛАДУЦЬКА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Касмічная лірыка Міколы Мятліцкага

20 сакавіка быў 70-гадовы юбілей Міколы Мятліцкага, якога беларусы найперш ведаюць як аўтара чарнобыльскай тэмы. Тым не менш гэта адзін з самых моцных стваральнікаў сучаснай касмічнай лірыкі, якая дапамагае зразумець таямніцы іншых планет, зорак, як яны ўзаемадзейнічаюць з чалавекам. Касмічная лірыка можа мець адценні філасофскай, пейзажнай і інтымнай. Такая тэма ў беларускай паэзіі актывізавалася пасля 1961 года, калі Юрый Гагарын здзейсніў свой гераічны палёт у космас.



Фота Кастуся Дробава.

З планет Мікола Мятліцкі згадвае Марс, Венеру і Зямлю. Да верша «Маленства маё Марсам азорана...» («Маладосць» № 12 за 2005 год) прыведзены эпиграф «з забытае песні» «И на Марсе будут яблони цвести...», якая, верагодна, і падала ідэю паэту напісаць пра гэта. Выказваецца ідэя ўзаемнай зацікаўленасці марсіян і зямлян іх жыццём. З зямлян «нехта лічыў Марса каналы, // Нехта у мроях садзіў на ім яблыні», хоць і даведваліся, што ён «бязводны і безжыццёвы», уяўлялі, што «над акіянамі, што былі некалі, // Высока пікі горныя высіяца», што «марсіянкі, калісьці вабныя, // Па марсіянцах ўздыхалі, самотныя». З другога боку і лірычныя персанажы марсіяне пазіралі на Зямлю, але яна сустрэла іх дыназаўрамі. Выказваецца ідэя несупадзення ў часе марсіян і зямлян з пункту гледжання магчымасці ажыццяўлення іх узаемаплённага кантакту. Безжыццёвы Марс параўноўваўся аўтарам з «памёрлым (з-за Чарнобыльскай катастрофы. — Т. Б.) Бабчынам», яго малой радзімай. М. Мятліцкі заклікае беражліва адносіцца да нашай планеты, бо «трэба жыць не драпежна-хіжа, // Каб доўжыўся вечна род чалавечы». Яшчэ адзін верш «Марс бязводны, Марс бясплодны...» надрукаваны ў часопісе «Польмя» (№ 12 за 2017 год). Яго лірычны герой шкадуе, што гэтая планета не прыдатна для жыцця, што там няма вады, «а калісь брулі рэкі, // Акіянаў стыла сіль». Яму падаецца, што Марс спадзяецца на дапамогу зямлян у яго ажыццеленні. Лірычны герой выказвае цікавую гіпотэзу марсіянскага паходжання зямлян: «Мы жывём здагадкай ранняй, // Што сюды адтуль прыйшлі, // Што па роду — марсіяне, // Недалёкі дзень настане — // Мы паявімся з Зямлі». Апошні радок можна зразумець і так, што зямляне ў будучыні заселяць Марс, які раней быў жывой планетай.

«Зорка Венера ўзышла над зямлёю...» — вырашыў пачаць свой верш багдановічаўскім радком М. Мятліцкі. Лірычны герой мроіць: «Вось і ступіла нага чалавека // на травяныя планеты груды. // Там разліваюцца шырока рэкі // І патанаюць у кветках сады. // Хіба ж Венера быць не прыгожай // У мроях маіх засяроджаных можа?» Ён не хоча верыць даследчыкам космасу, якія гавораць аб немагчымасці існавання жыцця на гэтай планеце: «І не пачую, што скажа вучоны: // Зорка Венера на погляд ягоны — // Самае страшнае пекла нябёс. // З ім не пагодзяцца мрой маіх званы: // Хай застаецца планетай дзівос!» Яшчэ ў кнізе «Шлях чалавечы» (1989) паэт гаворыць пра Венеру як планету будучага жыцця чалавека, калі Зямля стане для існавання непрыдатнай, а Марс ужо мёртвы («Сусвету высь дыханнем адагрэта...»).

Ідэя аднасіць «Шляху чалавечы» і Млечнага Шляху (як увасаблення касмічнай прасторы) — галоўная для ўсёй названай кнігі і многіх наступных зборнікаў аўтара. Ураднёнец вёскі Бабчын, якая разам з многімі іншымі тэрыторыямі аказалася ў зоне радыяцыйнага забруджвання з-за Чарнобыльскай катастрофы, ён напісаў шмат вершаў пра ўзніклыя з-за гэтага экалагічныя праблемы, пра забруджаныя радыяцыйнай тэрыторыі Беларусі, пра апусцелыя хаты ў тых зонах, вялікую колькасць чалавечых смерцяў. Напрыклад, у вершы «Так, гэта мы — няўжо астатні высеў...» з кнігі «Палескі смутак» (1991) лірычны герой баіцца,

што чалавечы існаванне на нашай планеце можа хутка спыніцца з-за гэтай навалы, што зямляне заснуць «магільным сном». Або ў вершы «Роднай зямлі» з кнігі «Шлях чалавечы» — што Зямля стане пустыняй з-за ядзерных эксперыментаў, з-за беларускіх Хагынёў і Чарнобыльскай высеянай зоны. Лірычны герой верша «Літавец» выказвае пажаданне, каб гэтая спаленая фашыстамі падчас Вялікай Айчыннай вайны вёска на Міншчыне працягвала існаваць: «— Жыві, Літавец! // Бодем жыві. // На вуснах гарчы мільёнаў, // У голейку суму // Гушкай салаўя, // Каб заўтра не стала // Мёртваю зонай // Планета мая». У вершы «Ужо заплішчанымі вачыма...» лірычны герой раіць зямлянам задумацца пра неабходнасць экалагічнай аховы планеты ў імя яе будучыні, бо «за нас няма каму заступіцца, // апроч сябе саміх».

Падчас зарападу («Над Віліяй самыя спелыя зоры...») лірычны герой падказвае суразмоўцу Вадзіму: «Душою ў сусвет зазірні!», што прасторава лагічна і зразумела, бо на начных нябёсах зоркі, і на неба прылятаюць чалавечыя душы падчас снабачанняў і пасля смерці, паводле містычных уяўленняў многіх людзей. Так лірычны герой-паэт уяўляе свой шлях да зор па смерці: «І сам, падобна зорнаму святлу, // Пра іх апошні дапісаўшы верш, // У стылюю, міжзорную імглу // Душой сплывеш» («Стагоддзямі прыкуты да Зямлі...»). А пры жыцці лірычны герой слухае «музыку ночы», калі «...Зямля і часціна сусвету // Пяе на вятрыстым надвор'і». Слухае, бо яна дае яму зразумець: «Адкуль мы? Чые мы? І хто мы?» («Вы слухалі музыку ночы...»). Для беларусаў прадметам гонару было тое, што ў космас паляцеў наш суайчыннік Пётр Клімук. Гэтай легендарнай асобе М. Мятліцкі прысвяціў свой верш з сімвалічнай назвай «Чалавек падымае неба». Вельмі важна, што так названа і кніга вершаў і паэм гэтага аўтара 2012 года выдання, дзе згаданы верш размешчаны. Восенню, падчас адлёту жураўлёў і калі «вогненна» палымнеюць гронкі каліны, лірычны герой-паэт адчувае натхненне, да якога можна было б падабраць эпітэты «касмійнае» і «біблейскае»: «Паміж сузор'яў і планет // Пульсее сэрца, прарастае // Словам» («Замглена неба высачынь...»).

Вялікае сэрца Міколы Мятліцкага хвалявалася не толькі за нас, зямлян, за нашу экалагічную сучаснасць і будучыню, але і за магчымасць існавання на іншых планетах, магчымасць палётаў на іх. Вандроўкі на іншыя планеты і зоркі ён здзейсніў пры дапамозе сваёй высокамастацкай паэзіі.

Таццяна БАРЫСЮК

на развітанне

«Самым шчаслівым быў чалавекам...»

23 красавіка перастала біцца сэрца паэта Уладзіміра Рунцэвіча. Яго ўсмешлівы твар надоўга застанеца ў памяці многіх калег па творчым цэху, у памяці жыхароў Мар'інай Горкі, Пухавіцкага раёна, дзе ён жыў і працаваў многія дзесяцігоддзі.



Уладзімір Рунцэвіч.

Нарадзіўся Уладзімір Рунцэвіч у вёсцы Дайнава Пухавіцкага раёна 28 лютага 1953 года. У 2015-м яго прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі. За плячыма паэт ужо меў добры творчы багаж — пачынаючы з 1997 года, выхадзілі кнігі «Голас чалавека на зямлі», «Птушкі дзяцінства», «Шчасце. Шчасцейка», «Эрас: лірыка кахання», «Пасля сябе пакіну дабрину»... А першая вершаваная публікацыя з'явілася ў газеце «Сцяг працы» (цяпер — «Пухавіцкія навіны») у ліпені 1980 года. Тады малады паэт Алесь Пісарык надаў новае дыханне літаратурнаму аб'яднанню «Алеся» пры пухавіцкай раёнцы. На пасяджэнні літаб'яднання, на сустрэчы мясцовых паэтаў з чытачамі, моладдзю з вялікай ахвотай прыязджалі творцы з

вёскі Пухавічы, з Шацка, іншых куточкаў вялікага Пухавіцкага раёна, што выпяставалі такіх паэтаў, як Алесь Бачыла, Аркадзь Моркаўка, Уладзімір Хадыка, Генадзь Кляўко, Рыгор Папараць, Таіса Бондар, Алесь Цвях, Анатоль Вольны, Міхась Чарот, Уладзімір Ляпешкін, Захар Бірала, Анатоль Дзерах, Вольга Савасцюк... Вясёлы, з гумарам, рабочы Пухавіцкага льнозавода (працы на прад-

прыемстве паэт аддаў каля 40 гадоў) Уладзімір Рунцэвіч заўжды быў у цэнтры ўвагі. Пра першыя крокі Рунцэвіча ў літаратуры некалі, з нагоды выдання кнігі «Шчасце. Шчасцейка», вельмі хораша напісаў Браніслаў Зубкоўскі: «Да творчасці Уладзімір Рунцэвіч спрычыніўся яшчэ за школьнай партай. Пісаў вершы пра сяброў і вучобу, пра вясеннія ручаі і любімую Цітаўку. У прастору аўтарскай любові затым трапілі і лясныя насельнікі, залатыя ключы сонца і шапаценне лістабоа. Больш за тое, у паэзіі Уладзіміра, насычанай пахам травы і чырвоным колерам рабін, вымалёўваліся ўжо і постаць лірычнага, няўрымслівага героя, заклапочанага лёсам прыроды і навакольнага асяроддзя. Паэтычныя спробы аўтара ўхваліў мясцовы літаратурны пісьменнік Захар Бірала. Ён адзначыў гумарыстычную накіраванасць твораў Рунцэвіча, параіў звярнуцца ў райгазету... Рунцэвічу-пачаткоўцу пашчасціла: у рэдакцыі яго сустрэлі прыхільна.

Час ішоў. Неўзабаве вершы У. Рунцэвіча пачалі з'яўляцца на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў.

А потым з'явілася першая кніжка... І вось новы паэтычны зборнік Уладзіміра Рунцэвіча «Шчасце. Шчасцейка»... Жыццесцвярджалны пафас твораў зборніка сведчыць аб пошуках паэтам гармоніі прыроды і чалавека. Складанае ў простым, сцвярджае аўтар, незвычайнае ў звычайным...

Новы зборнік Уладзіміра Рунцэвіча тычыцца праблем разумення лірычным героем сэнсу чалавечы быцця...

Паэт быў частым удзельнікам пасяджэнняў народнага клуба паэтаў і кампазітараў «Жывіца» Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці, якім многія гады апыкуецца таленавіты творца і не меней таленавіты арганізатар асветніцкага жыцця Ірына Карнаухава. Уладзімір, мяркуючы па яго ўражаннях, водгуках аб пазездках у Мінск на сустрэчы ў клубе «Жывіца», атрымліваў асабліваю асалоду ад знаёмства з новым у творчасці калег, стараўся заўсёды падзяліцца сваімі ўласнымі здзяйсненнямі. Як вялікую падзею ўспрымаў паэт і ўдзел у пазездках па маршруце «Паэтычнага аўтобуса» ў час традыцыйнай Мінскай

міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

Можа быць, не зусім у пясенны, паэтычны час працаваў у беларускай літаратуры творца з Мар'інай Горкі, але след Уладзіміра Рунцэвіча ў прыгожым пісьменстве застанеца. І песняй «Гасціннасць» на яго словы ў выкананні ансамбля «Свята», і кнігамі, і многімі публікацыямі ў перыядычным друку...

У адным са сваіх вершаў — «Я быў у Купалы» — Уладзімір Рунцэвіч напісаў: «Я быў у Акапах, у Янкі Купалы. // І жаўранкам летняе неба спявала, // Бы вершам Купалы. // Хадзіў я шляхамі і сцежкамі тымі, // Якія й дагэтуль завуцця святымі. Сцежкамі Купалы... // Лагойшчыны слыннай квітнелі пагоркі, // Гучала як радасць людская гаворка, // Купалы гаворка. // Гаіла душу без мікстуру і без лекаў, // І самым шчаслівым я быў чалавекам, // Дзе некалі крочыў Купала».

Вершыца, што пры ўсіх складанасцях жыцця ён, Уладзімір Рунцэвіч, быў шчаслівым творцам, шчаслівым чалавекам. І вершы яго нясуць да чытача агромністае «шчасце, шчасцейка...».

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

«Я азіраюся назад і бачу за сабой тых, хто мяне любіць»

Запамінаць, захоўваць, узнаўляць і забываць — галоўныя працэсы, якія адбываюцца ў нашай памяці, як кажуць спецыялісты. На першыя тры функцыі з прапанаванага арсеналу працуе сакавіцкая «Маладосць». У асобных творах нумара ёсць пра з'явы нашага жыцця, якія балюча памятаць, аднак і забывацца нельга. А памяць пра светлых людзей вядзе нас далей. Таму, відаць, варта спыняцца і азірацца.

Грунтоўная рубрыка «Асоба» цалкам прысвечана памяці пісьменніка Міколы Мятліцкага. Святочны для жанчын месяц адзначыў цікавым народным апавяданнем даследчык і рэдактар Ігар Запрудскі — таксама звярнуўшыся да мінулага. Мікола Трус у «Музейнай гасцёўні» прапануе артыкул аб сям'і Ядвігіна Ш. У «Люстэрку лёсу» — фрагменты з кнігі «Украпіны...» Аляксандра Радзькова. Не абышлося без цікавых літаратурна-крытычных аглядаў.

У нумары друкуецца проза Антона Мальшэўскага, Вікторыі Сон, Людмілы Рублеўскай, Максіма Хацкевіча, Паліны Корневай. Творы падштурхнулі паразважаць над аўтабіяграфізмам у сучаснасці. Паэтычныя старонкі аддадзены Алене Шатурынай, Паліне Дваранскай, Андрэю Дарожкіну, Наталлі Кандрашук і Міхасю Башлакову.

Проза

Маленькае назіранне апошняга часу ў «Маладосці» (ды і, відаць, у нашых іншых «тоўстых» літаратурных выданнях): проза ўсё больш цягнецца да жыцця пісьменніка. На старонках твораў фігура аўтара паказваецца нярэдка праз падзеі мінулага, праз рэфлексію актуальных падзей, часам нясе пэўнае прагназаванне. У «Маладосці» чытаем творы, дзе прысутнічае вялікая доля аўтабіяграфічнага на старонках, якія належаць менавіта мастацкай прозе. Што з ёй не так? Мемуарыстыкай, эсэістыкай, а тым больш сухой дакументалістыкай прапанаваныя тэксты называць нельга. Занадта моцны мастацкі складнік. Так, калі крыху разабрацца (ці, прынамсі, разгледзець бачную вяршыню гэтага айсберга), то можна знайсці тэрмін аўтафікшн — метад, які яднае мастацкі вымысел і аўтарскі жыццёвы досвед, цягнецца да аўтабіяграфізму. Росшукі прывялі да постаці пісьменніка Дэвіда Шылдса, які прапанаваў у 2010 годзе у «Reality Hunger: A Manifesto»¹ «сцерці межы паміж мастацкай і дакументальнай прозай». Як вызначыцца з «градусам шчырасці» і праўдзівасці ў творах, якія ідэнтыфікуюцца як аўтафікшн? Толькі давяраць аўтару. З ідэнтыфікацыяй жа метаду дапамогуць і пэўныя фармальныя і зместавыя чыннікі — жанравая маркіроўка твора (аўтарская або рэдактарская), вядомыя звесткі з біяграфіі пісьменніка, выказванні ад першай асобы і іншае (кола іх будзе пашырацца пры больш глыбокім вывучэнні твора і кантэксту яго стварэння). У сакавіцкай «Маладосці» знойдзем творы, у якіх будзе такі «мастацкі аўтабіяграфізм» або, так бы мовіць, прыватны нон-фікшн (заўважу, не прэтэндую на глыбіню тэарэтыка, а проста прапаноўваю свае асацыяцыі).

«Дахаты прыйшоў з падрапаным, нібы кацінымі кішчорамі, тварам». Успаміны са школы і студэнцтва ёсць у кожнага з нас: пэўныя месцы, забабоны, дарэчныя (ці не дужа) рытуалы. Апавяданне Антона Мальшэўскага «3 днём нараджэння, Лёха!» акурат пра адну студэнцкую традыцыю, эмоцыі і наступствы, якія яна выклікала. І вось у дарослым жыцці, калі змяняюцца сацыяльныя статусы, утвараецца дыстанцыя і працуюць двайныя стандарты, замест добрых уражанняў можна атрымаць зварот аб абароне грамадзянскіх правоў і матэрыяльных страты.

«Але я працягвала пісаць вершы, ва ўласны зборнічак, зроблены з альбомных жаўтаватых, нібы вымачаных у каве, аркушаў і клею». Аўтапартрэтны апавяданні «У маленькім люстэрку» Вікторыі Сон поўныя роздуму ў сталенні, марах, выбары, высілках, якія вартыя мэты, але з'яўляюцца ўсяго толькі досведам і часткай

шляху. Цікавае фіксаванне ў сабе рысаў характару праз пэўныя мікрасюжэты, цікавы пошук прызначэння, паклікання. Колькі змяняецца спраў, за якія бярэцца, а іх шэрагі ўсё доўжацца, дапаўняюцца новым. І ў нашым часе гэта бясконцы шлях.

«Але не ўсё, не ўсё згарае... Я азіраюся назад і бачу за сабой тых, хто мяне любіць». Беларуская пісьменніца, журналістка і прыклад для не адной генерацыі тых, хто хацеў навучыцца пісаць, Людміла Рублеўская прапанавала аўтабіяграфічныя рэфлексіі «Дыханне попелу». Тут вельмі кранальны ўспаміны аўтара, дзе час будзе зразумелы, нават калі ў адным з кароткіх тэкстаў вы не знойдзеце ні адной даты. У кожнай мініяцюры, здаецца, знаходзіцца нешта такое, што можна пакласці ў капсулу часу і пахаваць на дзясяткі ці сотні гадоў (крыльца матылька, альбом з маркамі, жакхлівыя аплаўленыя шкельцы, прамакаткі, туфлікі-лодачкі...). Унікальныя, міфатворныя сямейныя гісторыі выклікаюць усмешку, як аповед пра дзеду Мікіту-фальшываманетчыка: «У сям'і ёсць легенда, што яго ўзялі ў адмысловыя сакрэтыны майстэрні і ён далей жыў пад чужым прозвішчам» («Падробленыя грошы»).

На жаль, ёсць і прыватныя, але падобныя да тысяч і тысяч на Беларусі гісторыі — жахлівых гісторыі вайны, вязняў, гісторыі пакутных, стратных, поўных распачы.

Тым не менш гэта тэксты пра моц, пра трываласць, пра падтрымку, пра жаданне жыць. І, галоўнае, пра памяць. Пра тое, што без мінулага, без тых, хто быў перад намі, не бывае нас.

«Кожнаму ягоны крыж здаецца самым цяжкім. І кожны мае рацыю». Максім Хацкевіч піша пра асобныя дні і станы чалавека, які стаў Паэтам. Ёсць штосьці камічнае ў паводзінах героя, але чаму так балюча за ім назіраць? Аўтар корміць свайго Паэта пельменямі з мікрахвалеўкі. Быццам гэты «мастак слова» не павінен весці звычайнага жыцця, мець будзённых спраў, а змушаны сваім пакліканнем забыцца на клопат пра сябе, толькі нараджаць радкі, чакаць, калі яны прыйдуць.

«Нельга перадаць словамі, што з табой адбываецца, калі ты бачыш прамую лінію на маніторы». Чытаю чарговы твор Паліны Корневай «Снег і попел» у падзагалюк — «Сповідзь пацыента». І тут таксама прысутнічае аўтабіяграфічны складнік, праглядаецца і жаданне «спавядання» самой пісьменніцы ў перапынках паміж уключанымі маналагамі безнадзейна хворага мужчыны. У апавяданні лірычная герайна ўвесь час праводзіць думку аб тым, што перад хваробаю ўсе роўныя, нават калі раней былі ў кагосьці больш моцныя стартавыя пазіцыі. Заўважае, што яе суразмоўца — малады яшчэ і моцны мужчына, аднак і боль фізічны, і душэўны, асабліва

пачуццё віны, адкрываюць яго з іншага боку — слабым і безабаронным, адкрытым і эмацыянальным.

Паэзія

У нізцы Алены Шатурынай, напэўна, праглядаецца яе прафесійны бэкграўнд — у вершах пра вечнае і часовае, у тым, што завецца філасофскай лірыкай і мае на мэце ўздываць адвечныя пытанні. Бачыцца адметнай псіхалагічнай інтымная лірыка, якая раскрывае складанасці чалавечага ўзаемадзеяння, складанасці існавання ва ўзаемазалежнасці.

Калі працягла нізку вершаў Паліны Дваранскай, адчула, наколькі каштоўны ўласны досвед для маладой паэтэсы. Цікава спалучаецца ў светапоглядзе лірычнай герайні рацыянальнае з міфалагічным. У паэзіі аўтаркі адчуваецца пэўны фаталізм. Вельмі кранальны верш «***Бабуля заўсёды казалася...» таксама са зваротам да мінулага:

А цяпер, калі няма сіл,
Іду спаць і прашу прабачэння
У Анёлаў, якія, імаверна,
спатыкнуцца і ўпадуць...

Лірыка любоўная прыблізна роўная лірыцы расстання ў Андрэя Дарожкіна. Можна, і напраўду не бывае шчаслівага канца. І ці бывае шчасце? А жыццё проста павінна быць выносным, зразумелым, такім, якое можна кантраляваць? Гэтага малады паэт не дэкларуе, наадварот, падкрэслівае, што выпадковага шмат, у гэтым і будзе выбар:

Жыццё прапануе нямаля спатканняў,
ты іх не пазбегнеш датуль, як жывеці.
Адказы шукай паміж іншых пытанняў:
што зваолак прымаеш і што аддаеш?

(«На працягу ўсяго жыцця»)

Паэтэса з Кобрына Наталля Кандрашук звяртаецца да тэм уласнага паклікання і шляху, гартавання душы, да сваёй малой радзімы, сям'і, прысвячае верш маці. Аўтар смела гаворыць аб каханні, расстанні, што, верагодна, прынесла шмат болю:

Сон бачу я: ты ў ім заўжды смяешся,
Кранаюць вусны кропелькі дажджу...
Ды толькі я больш не твая нявеста,
Услед табе з надзеяй не гляджу.

(«Бачу сон»)

Падборка вершаў Міхася Башлакова «Пльві, мой човен...» спрэс прасякнута светлым сумам па мінулых гадах. Родныя вобразы, Палессе, вячэрняя песні дзяўчат, карціны з маленства і юнацтва, матуля, сям'я... Амаль у кожным вершы будзе пыталны сказ пра тое, як вярнуць даўно страчанае. Аўтар ва ўспамінах быццам намагаецца вынайсці тую машыну часу, якая б змагла ўсё вярнуць. Але таго пакуль нельга зрабіць, таму, відаць, гучаць напрыканцы нізкі радкі:

Што ўспамінаць пра тое, што было?..
Яно за мора птушкаю зляцела.

І ўсе сляды даўно ўжо замяло,
Нібы шляхі за вёскай, снегам белым...
[...]

Патрэбна жыць сягонняшнім святлом,
Без горычы і даўкае самоты.

Пльві, мой човен, хвалі рэж вяслом...
Дні поўняцца, як сонечныя соты...

(«***Што ўспамінаць пра тое, што было?..»)

Рубрыкі

«Тады я яшчэ не ведаў, што іду на апошняю сустрэчу з сябрам», — кажа Алесь Бараноўскі ў прадмове да апошняга інтэрв'ю з Міколам Мятліцкім. Асобе пісьменніка і рэдактара прысвечаны і матэрыялы Уладзіміра Мазго і Віктара Шніпа. Ірэна Мятліцкая падрыхтавала для рубрыкі асабліваю нізку вершаў мужа 2021 года, упрыгожыўшы яе фотаздымкамі з сямейнага архіва. Вось кранальныя радкі, з якіх пачынаецца памятная публікацыя:

Жыву пад сценамі храма
І чую шторанак званы,
Бы гукаў таемная гама
З глыбокай пльве даўніны.

І храм малады Усясвяці,
Прытулак айчынных бед,
Мне кажа, які ён вар'яцкі,
Трагедыі паўночкі, свет.

22.08.2021

(«***Жыву пад сценамі храма»)

У рубрыцы «Да свята» Ігар Запрудскі падрыхтаваў народнае апавяданне «Дзяўчына, або Што на свеце ўсяго мілей?», запісанае фалькларыстам Аляксандрам Сержпудоўскім ад старога дзеда Савіцкага з вёскі Божава на Случчыне.

«Ідзіце сюды, цётка Ванда, падчытаем аўтарскі адбітак «Сымона-музыкі»». Старонкі «Музейнай гасцёўні» чарговы раз напаўняе навуковец, кандыдат філалагічных навук Мікола Трус. Артыкул грунтуецца на матэрыялах, прысвечаных Ядвігіну Ш. (Антону Лявіцкаму) і яго найбліжэйшаму атачэнню, у прыватнасці дачцэ пісьменніка Вандзе Лёсік (1895—1968).

«Ён шукае аргументы, каб можна было смела выклаці свае ўласныя думкі, разлічваючы не толькі на ўвагу, але і на паразуменне». У «Люстэрку лёсу» Алесь Карлюкевіч прапануе ў перакладзе на беларускую мову фрагменты з кнігі Аляксандра Радзькова «Украпіны...».

«Старонка родная» бачыцца месцам для эсэістыкі і мемуарыстыкі, звязанай з Бацькаўшчынай і сям'ёй. Чытаем развагі Марыі Шымук «Тры на лецішчы» і ўспаміны пра бацьку «Мікола Каралёвых» Зміцера Давідоўскага.

Звычайна рубрыка напрыканцы часопіса выступае пад тытулам «Вачыма маладых». Гэта дарагая сэрцу літаратурная крытыка. Тут Лунейка распавядае аб кнізе з эпітажнай назвай «Інструкцыя па спакушэнні замужніх жанчын», своеасаблівай анталогіі мужчынскага апавядання найвядомейшых пісьменнікаў сучаснасці — Навума Гальпяровіча, Віктара Шніпа, Алеся Бадака, Алеся Бычкоўскага, Віктара Варанца, Алеся Кажадуба і іншых. Ангеліна Данцова напісала водгук на апавяданне Уладзіміра Аляхновіча «Першае каханне».

Рубрыкі, што яшчэ чаюцца па-за анансаваным зместам, такія, як «Любімыя кнігі майго юнацтва», «Друкаваныя выданні VS электронны носьбіт», «Мая першая публікацыя», дазваляюць пашырыць свае веды пра досвед аўтараў «Маладосці».

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹ Перакладзём як «Прага рэальнасці: Маніфест».

Таямніцы інстытуцкіх сцен

Беларуская журналістка, пісьменніца Вольга Смалыкова ў гэтым годзе дэбютавала з раманам для падлеткаў «Прыгоды Алхімыча», з якім удзельнічала ў Рэспубліканскім літаратурным стартапе LitUP. Кніга вяртае чытача ў Магілёў XIX стагоддзя ў звычайны для таго часу інстытут шляхетных дзяўчат, дзе адбываюцца неверагодныя гісторыі з удзелам алхімікаў, дэтэктываў і адной вельмі разумнай вароны. Але пра ўсё па парадку...



З самага пачатку здаецца, што назва кнігі «Прыгоды Алхімыча» зусім не адпавядае малюнку на вокладцы, на якім дзве дзяўчынкі ў вучнёўскай форме задумліва глядзяць удалячынь. Пры чым тут нейкі Алхімыч? А такую мянушку ў першы дзень навучання ў інстытуце дала будучай сяброўцы — Лізаветце Алхімовіч — «зорка» навучальнай установы Эсфір Кавалерчык.

Лізавету, дзяўчынку з вядомага дваранскага роду, альбо, як апісвае сябе сама геранія, «малодшую прадстаўніцу дваранскага роду, 14 гадоў, без шкодных звычак, сапраўднага анёла», бацькі вырашылі адправіць на перавыхаванне ў інстытут шляхетных дзяўчат, які меў добрую рэпутацыю па ўсёй імперыі. Юная асоба не абрадалася такой перспектыве, таму што давядзецца расстацца з сям'ёй, любімым сябрам Сенькам і свабодай, але спрачацца з бацькамі не стала. Будучая інстытутка ўжо зусім апусціла рукі, аднак яе хваляванне і далейшыя прыгоды раздзяліла верная варона з дзіўным імем Царэўна Лебедзь (хаця хто ведае, якія ёсць звычайныя імёны для варон). Сенька з Лізай выратавалі птушку ад смерці і тая засталася з імі.

Пасля прыбыцця ў навучальную ўстанову на Лізавету абрынуўся шквал неверагодных падзей. Знайшлося месца лёгкаму дзіцячаму гумару, сапраўднаму сяброўству і таямніцам. Дзяўчынка

характары строгай выхавальніцы Ганны Францаўны Агарковай, якую вучаніцы прызвалі «сіняўкай» за жорсткі нораў; добрай дырэктаркі інстытута, якую ўсе называюць *Maman* і якая вельмі любіць тоўстага і нахабнага ката Шармана; спачатку хмурнага, а потым шчырага і ветлівага швейцара Кузьмы.

Пісьменніца раскрывае розныя бакі чалавечага жыцця, знаёміць юных чытачоў з бытам, звычаямі, праблемамі і марамі дзяўчат XIX стагоддзя. Гэта добрая адаптацыя гісторыі, з дапамогай якой дзеці могуць зацікавіцца мінулым сваёй краіны і ўсяго свету. Канешне, раман не прэтэндуе на гістарычную дакладнасць, але дапаможа атрымаць карысныя веды пра пэўны перыяд. Пісьменніца выкарыстоўвае незвычайныя апісанні для кожнага героя, надае ім асаблівы стыль і інтанацыі. Напрыклад, Эсфір Кавалерчык уражвае сваімі незвычайнымі выразамі не толькі чытача, але і саміх герояў кнігі. Нават паважаная дырэктарка пераняла ад дзяўчынкі фразу «ні тпру, ні ну».

Выкарыстоўваючы своеасаблівы гумар і лёгкую манеру аповеда аўтар закрэпае важныя тэмы — адносіны з бацькамі і пачуццё ўласнай годнасці. Пра гэта, вядома, трэба размаўляць у дзіцячым ўзросце, калі так важна чуць добрыя словы пра свой розум і знешнасць, каб потым у падлеткаў фарміравалася здаровая самаацэнка.

Пісьменніца праз вобразы трох вучаніц інстытута паказвае, што можна быць розным: худым, тоўстым, з вяснушкамі і без, але ў любым выпадку з табой будучы сябраваць. Аўтар стварае атмасферу даверу і прыняцця, дзе 14-гадовыя дзяўчынкі дзеляцца сваімі хваляваннямі наконт адзнак, знешнасці і пачуццяў. Ліза перажывае з-за яркіх вяснушак, Ніна Вялічка з-за худзіны. І толькі Эсфір Кавалерчык цалкам задаволена сабой. Бабруйчанка Фіра — добры прыклад сапраўднай любові да

сябе і свайго цела, без навязаных стандартаў прыгажосці. Калі сяброўкі жартавалі з яе прыхільнасці да прысмакаў, дзяўчынка парывала так: «Я не в том возрасте, когда сохнут. Я в том возрасте, когда цветут». Хіба яна не мае рацыю?

Складаныя адносіны паміж бацькамі і падлеткамі — частая з'ява ў любы гістарычны перыяд. І ніхто не вінаваты, проста дзеці хутка становяцца дарослымі, а бацькі не могуць гэта прыняць. Раман расказвае пра складанасці адносін розных пакаленняў. Некаторыя з іх можна вырашыць, некаторыя не. У Лізаветы Алхімовіч добрыя адносіны са старэйшымі членамі сям'і, аднак у яе сябровак ёсць пэўныя цяжкасці. Заўсёды вясёлая і бойкая Фіра ніколі не расказвае пра сваю матулю, з якой яна амаль не бачылася з маленства. Маці ўпершыню наведла Эсфір у інстытуте, калі дзяўчынка амаль вырасла. Боль і крыўда назаўжды засталіся ў сэрцы «зоркі», але ў канцы рамана аўтар дае маленькую надзею, што калі-небудзь маці зможа вярнуць давер сваіх дзяцей. У Ніны Вялічка засталася толькі цётка. Бацька пакінуў шмат даўгоў, якія дачка вырашыла абавязкова вярнуць. Для гэтага яна ўзяла грошы ў багатай цёткі, але тая раззлавалася і разарвала ўсе сувязі з дзяўчынкай. Але звычайна сціплая і непрыкметная Ніна не пакінула сваю ідэю абараніць гонар бацькі. Яна прайшла складаны шлях і засведчыла, што варта свайго арыстакратычнага і высакароднага прозвішча.

Дзякуючы працы мастакоў Аляксандра і Анастасіі Дварэцкіх, кніга аздоблена якаснымі ілюстрацыямі, якія дапаўняюць раман, але не адцягваюць увагу ад сюжэта.

Вольга Смалыкова стварыла добрую гісторыю, якая паказвае сапраўднае жаночае сяброўства са шчырасцю і даверам без меж.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Бяссмерце Андэрсена — у казках

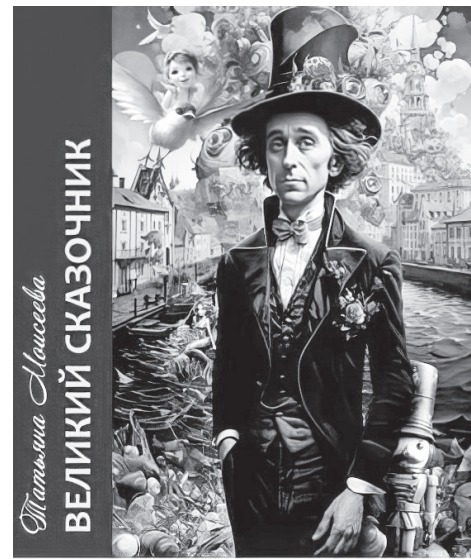
На казках знакамітага пісьменніка Ханса Крысціяна Андэрсена вырасла не адно пакаленне дзяцей з усяго свету. «Дзюймовачка», «Русалачка», «Снежная каралева», «Крэсіва» — зусім невялікая частка багатай літаратурнай спадчыны, якую пакінуў нам знакаміты датчанін. Таццяна Маісева ў сваёй кнізе «Вялікі казачнік» паспрабавала проста і даступна расказаць пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, творы якога і сёння любяць дзеці і дарослыя па ўсім свеце.

Дзякуючы плённай працы мастака Алега Грубіна і пісьменніцы Таццяны Маісевой свет пабачыла яркая і цікавая гісторыя жыцця Ханса Крысціяна Андэрсена. Кніга невялікая па аб'ёме, але выдатна адлюстроўвае характар знакамітага казачніка праз якасныя ілюстрацыі і вобразныя сродкі. У анаталыі адзначана, што твор падыходзіць для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту, аднак з гэтым можна паспрачацца. Апаўдана вядзецца таксама ў форме казкі, што больш зацікавіць дзяцей пачатковых класаў. Мэта кнігі не ў тым, каб сабраць дакладныя звесткі пра жыццё пісьменніка (для гэтага ёсць маштабныя навуковыя работы і даследаванні), а ў тым, каб пазнаёміць маленькіх чытачоў з біяграфіяй знакамітага аўтара і гісторыяй стварэння вядомых казак, якія дзеці так любяць слухаць перад сном.

Кніга складаецца з 19 частак, кожная расказвае пра пэўны перыяд жыцця творцы. Спачатку знаёміцца з маленькім Хансам, які любіў прыдумваць розныя чароўныя гісторыі і дзяліцца імі

з блізкімі: бацькамі, суседзямі і нават катом. Сюжэты хлопчык браў амаль з паветра, у яго фантазіях усе прадметы, жывёлы, природныя з'явы маглі размаўляць і адчуваць так, як людзі. Часта Ханс перажываў, што не разумее мову птушак і насякомых, бо яны шмат вандруюць і могуць расказаць хлопцу мноства цікавых гісторыяў. Андэрсен нарадзіўся ў беднай сям'і звычайных краўцоў, аднак бацькі падтрымлівалі рамантычны і лёгкі характар сына і часам самі расказвалі мясцовыя казкі і легенды. Нават млынар, які даўно сябраваў з Андэрсенамі, падхопліваў фантазіі Ханса і дадаваў свае дэталі. Так упершыню хлопчык даведаўся пра міфічных істот — русалак, якія пазней стануць галоўнымі героямі яго аднайменнай казкі.

Дзяцінства хлопчыка скончылася рана, у 11 гадоў, калі памёр бацька і яны з маці былі вымушаны шукаць сродкі для існавання. Але і ў гэты складаны перыяд Ханс Крысціян Андэрсен не адмовіўся ад сваёй мары стаць драматургам і пісьменнікам. Лёс спачатку жорстка абыходзіўся з таленавітым



юнаком, але дзякуючы ўпартасці і веры Андэрсен змог прыцягнуць увагу да сваёй творчасці ўсіх сталічных жыхароў: ад беднякоў да самых уплывовых дамоў Даніі.

Нягледзячы на тое, што сёння мы ведаем Андэрсена як таленавітага казачніка, пачаў ён свой творчы шлях з фантастычнай аповесці «Шпацыр ад Хольмен-канала да ўсходняга мыса вострава Амагер» і п'есы «Каханне на Мікалаеўскай вежы, ці Што кажа партэр», аднак знакамітым яго зрабіў раман «Імпрызатар», які ён напісаў пасля падарожжа па Італіі.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА



Казімір КАМЕЙША

Падман зроку

Цягнік мой чакае даўно.
Хутчэй яму дайце разгону!
І вось, нібы кадры кіно,
Пабеглі, мільгаюць вагоны.

— Ды гэта не твой цягнік, —
З мяне праваднік пасмяяўся.
Ён толькі твайго — двайнік,
Ну, як жа ты не здагадаўся?!

— Ты чуеш, не твой, не той! —
Выстуквала коламі рэха.
Да станцыі канцавой
Яшчэ табе ехаць ды ехаць...

А мой і стаіць, як стаяў,
Маўчыць і вагон мой пярэдні.
Цяпер зразумеў толькі я:
Паехаў цягнік суседні.

Ён побач з маім стаяў,
Глядзеў праз акно ў мае вочы.

Пакуль мітусіўся я —
Ён знік недзе ў чэраве ночы.

Лукаў я дарма наўздагон,
Я нават яму пазайздросціў.
Як сеў я ў чужы вагон?
Тут, мабыць, наблытана штосьці?

— Тут нават загадкі няма, —
Мне сам праваднік патлумачыў.
Тут проста ўсё — зроку падман —
І ты яго зараз пабачыў!

Я нават паверыць не мог
Здагады тае нечаканай.
Хоць колькі я ведаў дарог,
Было ў іх і столькі падману.

Прамыцца і знікне цягнік.
Што страціў — таго не дагоніш.
Не сам я, а нейкі двайнік
Крычаў мне з чужога вагона.

Цяжэе, цішэе мой крок,
Адольвае далечы змога.
Падманвае, ведаю, зрок,
Ды хлусіць навошта дарога?..

Ян Скрыган

Як жа густа цячэ размова,
Там, дзе гутарыць мудрасць сама.
«Сма-ка-а-та!» —
Скрыгановае слова.
Ах, які ў яго водар і смак.

Хоць і проста ўсё так, але важка.
Нават так і дарога лягла.
І ў закрутцы дарожнае пляшкі
Сэрцу хопіць надоўга цяпла.

І была мне вярста тая ўрокам,
І не меў я ў каго запытаць,

У дзяцінства, у казку па лясной
сцэжы крочу.
Успаміны пляшчотна абдымаюць
мне плечы,
Сонца дорыць усмешку, пазіраючы ў вочы.
Са шчаслівым мінулым я іду на сустрэчу.

Сляды-малюнкi

Па слізкай дарозе мчацца машыны.
А ўздоўж, паабпал дарогі — малюнкi:
Ад ботаў сляды, след сабачы, птушыны...
І справа, і злева — нібыта карункі.

Ад сонейка гурбы крыху асядаюць,
Стаў рыхлым шарпак,
што здубеў на марозе.
Толькі вось неўзабаве малюнкi знікаюць,
І зноў калатуша на слізкай дарозе.

Начная замалёўка

І схавалася соннае сонца,
Далягляду змяніліся фарбы.
Час бяжыць, і, здаецца, бясконца
Ноч хавае чароўныя скарбы.

Узмацняе туман цемру ночы —
У палоне бары ды імішары.
Вецер соннай лістотай шапача,
Спавівае ён зорачкі ў хмары.

У вільготным паветры лунае
Пах салодкі духмянага бэзу.
Ды салоўка нястомна спявае —
Запрашае сяброў на імпрэзу.

Колькі трэба і слыху, і зроку,
Каб маўчанне яго прачытаць.

Лета выспела неспадзявана
У духмяністым змане палян
Чорнай ягадай, жменьай глінянай
Нас вітаў ля Наваградка Ян.

Нешта кажацца сёння не тое,
Зблытаў час усе карты свае.
Столькі з пушчы святога настою
Нават мілае слова дае.

«Сма-ка-а-та!» — разгайданае рэхам,
Падхапіла ўсё пушча сама.
Так бы ехаў праз вечнасць і ехаў,
Ды ў дарогі вяртанню няма.

Скрыпка і стрэльба

Памяці Франца Ціхановіча

Скрыпка й стрэльба побач на сцяне
Пры акне музейна спачывалі.
Іх не бралі ў рукі, як даўней,
Хоць ад воч нікуды не хавалі.

Скрыпка — як вялікая пчала,
Што часы найлепшыя праспала,
Састарэла, глухнуць пачала,
На акно глядзела нават мала.

Стрэльба — як нямы разлом крыла,
Рулямі два цені ў кут кідала.
Састарэла, слепнуць пачала
І страляць даўно ўжо не жадала.

Скрыпка й стрэльба пры акне адным,
Сумна паглядаючы на сені,
Так яны маўкліва і віселі,
Покуль стрэл не грывнуў са сцяны.

Нават здрыганулася сцяна,
І трывожна струны загучалі.

Стрэльнула не стрэльба, а струна
Грымнула ад доўгага маўчання.

Нават заіскрылася ўваччу.
Скрыпнула маснічынай падлога.
Хто меў слых — той музыку пачуў,
Хто меў страх — адразу ўчуў трывогу.

Мудрасці і гэткай не забыць:
У жалезе, камені і дрэве,
Там, дзе ціша непразбудна спіць,
Там і крык да часу чыйсьці дрэмле.

Нешта ёсць загадкавае ў тым.
Жыў не так, магчыма, як хацеў я,
А шкада, не прыручыў пчалы,
І крыло кудысьці адляцела.

Няма на свеце мілей нічога,
Як гэты ясны палёў прастор.
Праз сіні лубін бяжыць дарога,
Каб захінуцца ў зялёны бор.

У сінім тоне паветра тоне
І птушкі ранішняе крыло.
Не напракайце вясну за тое,
Што мала яснага ў ёй было.

У кветках сонца працнецца рана.
Глядзіся ў кветкі, мой ранні госьць:
У зрэнках кветак няма падману,
Які ў люстэрках дзясочых ёсць.

Вясна сваё і аддасць, і возьме,
Як уласціва самой вясне.
Яна не фарбай — агнём дзівосным
Па вейках раницы палысне.

Зайсці б нанова з канца другога,
О, як аддзячыў бы ты вярсеце.
Але не хоча таго дарога,
Чаго, наўны, ты сам хацеў...

Не вытрасці, не скараніць, не знішчыць
Пякучы боль, атрутны для душы.
З артэрыі духу кроў нявер'я свішча,
Сумленне ж прамаўляе: «Не грашы!»

Спасцігнуць таямніцы падарожжа,
Блуканні запыніць, шчэ покуль дзень,
Зварот да Бога, веру, дапамога.
Ён знішчыць непазбежнай смерці цень.

Перадайце, крылатыя,
мітуслівай ваколцы:
Шчасце ёсць там, дзе кросенкі
тчэ зямелька мая!
Тут ласкавая раница, асалодай —
зараначка,
Надвячорак чаромхавы лаічыць спеў
салаўя.

Край валошкавы, песенны,
Божай ласкай акрэслены!
Па-над Мухайцам песцяца вербалозаў
пруты.
Палахлівымі знічкамі росы ў лузе
трапечуца.
Пах мядова-рамонкавы зберагу назаўжды!

У кашулі вясёлкавай заўсмехаецца сонейка!
Шчасце ёсць несупыннае, дзе ўзьнілі карані:
Ацялае і гушкае так ічымлыва, узрушана,
Кволай птушачкай пырхае
на бацькоўскай раллі...

Не ахвярай жыцця я прыйшла на зямлю,
І не помслівым духам свядомасць гарыць.
Паднябесся кранаюся, шчыра люблю,
Прага кліча на свеце пажыць!

Дакранаюся болю, трызненняў людскіх,
Пыл атрутны грахоўнай спадае на дол...
Не шаптаннем маркотным гукаю, услых.
Шлях рыхтуе працнечаю Боскі анёл.

Жахам сіцісне пакутным знявечаны дух,
І туга існаваннем замяніць жыццё...
Без надзеі збаўлення свет быццам аглух
І шукае ў самоце граху забыццё...

Не палюхае болей той горкі палын,
А лістотай змярцвелай злітае з душы,
Бо імкнуся да Бога з сардэчных глыбінь
І наказ паўтараю: «Ідзі, не грашы!»



Вольга ЛЮБАШЫНА

У дзяцінства, у казку...

Дакрануся далонню да галіначкі клёна,
Прыхінуся шчакою
да магутнага дуба...
Кіну позірк навокал, усміхнуся ўлюбёна.
Тут усё мне знаёма, тут усё мне
так любя.

У дрэмучай дуброве пахаваліся страхі.
Вецер рэхам разнісіць звонкі
шчэбет птушыны.
У вільготным паветры перамешаны пахі:
Траў, зялёнай лістоты
і пялёсткаў шышчыны...



Фота Кастуся Дробавы.



Марына МІХАЛЮК

Кліч

Зграя белая рэжа імглу,
Рассякае настоены змок.
Рогам вогненным мясяці мільгнуў.
Насцярожаным стаў кожны крок.

Хто паклікаў, шынкуючы ноч,
Мітуслівыя крылы трымецць?
Ні душы, жменькі зорак апроч.
На ваду з неба цэдзіцца медзь.

У птушыных грудзях трапяткіх
Цяжка дыхае прага жыцця,
За фіранкай маленнем услых,
Павяртаючы шлях з небыцця,

Іх радзіма паклікала зноў.
Думкі тоіць маркотны прасцяг,
Стогне часам ад рэха званоў...
Дома лепей, чым дзесьці ў гасцях!

Сумленне прамаўляе

Жыццё нам не заўсёды мякка сцеле,
Не пачастункі часам раздае...
Гаркотай адгукнецца пустазелле
Ад марнай справы, ды не аднае!

Нанізваюцца пацеркамі страты.
Жыцця каралі — на вітрыне дзён.
Іх ловіць чыйсьці позірк вінаваты,
Лёс раскрывае жалю парасон.



Анатоль ЗЭКАЎ

ЗЭКавычкі-10

Кароткія былі

Аднак, на вялікі жаль, не заўсёды гэтыя паняцці суседнічаюць. Значыць, нешта ўсё ж упусціла, штосьці своечасова не ўгледзела...

трактарку цялежкі тры-чатыры гатовай прадукцыі вывожу. І пад бульбу кладу не шкадуючы, і пад грады...

Згадаў жа я гэтую гісторыю, каб распавесці іншую. Неяк Алесь Пісьмянкоў вырашыў пазнаёміць мяне са сваім добрым сябрам, паркетчыкам Лёнем. Пасядзелі, пагаманілі і, выпіўшы на развітанне па апошняй чарцы, пайшлі апранацца. І тут я, згадаўшы таго камсамольскага дзеяча, прамовіў яго фразу, вядома ж, жартам: «А на дарогу?» Лёня знікаваў, замітусіўся:

— Ой, хлопцы, выбачайце. І як я забыўся? Падрыхтаваў жа, ляжыць у зале. Во памяць.

Пабег і прынес у пакеце.

Мы пачалі аднеквацца, казалі, што пажартавалі, згадалі, адкуль гэтая фраза, але Лёня настойліва піхаў насамрэч падрыхтаваную для нас бутэльку.

З таго часу я так нідзе ні з кім не жартую.

Скажы праўду

У рэдакцыю нехта прынес літровую бутэльку спірту — пэўна, знаёмы міліцыянер з канфіскаванага ў некага (такое ўжо здаралася). Супрацоўнікі не маглі дацярапець да вечара і вырашылі прычасціцца падчас працоўнага дня. Але як, калі рэдактар на месцы? Зачыніцца ў кабінце? Ды раптам шэф уздумае зазірнуць. Вядома ж, падумае, чаму гэты ў працоўны час ніводнага з чатырох супрацоўнікаў адначасова няма на месцы.

Вырашылі піць не замыкаючыся на ключ. У шафе, дзе ў два рады стаялі тамы поўнага збору твораў Лёніна, вынялі некалькі з задняга рада, паставілі туды бутэльку і сякую-такую закуску. Падыходзілі па чарзе і налівалі сабе. Запівалі з сіфона, што стаяў на шафе.

І вось настала чарга фотакарэспандэнта. Ён зрабіў усё, як і калегі дагэтуль. Ды толькі каўтануў і, трымаючы шклянку ў руцэ, не паспеў яшчэ вадой запіць, як дзверы раптам адчыніліся, і на парозе, нібыта здань, з'явіўся рэдактар.

— Што вы п'яце? — грозна запытаў з парога.

Гэта ўсё адбывалася на нашых вачах, але, як распавядаў потым калега, ён да таго разгубіўся, што не знайшоў іншага адказу, як сказаць праўду — маўляў, на твары ж усё і так напісана. І заспеты зняцку фотакар выдыхнуў:

— Прабачце, спірт!

Рэдактар пахітаў галавой і ўсміхнуўся: — Ага, пілі б вы так спірт.

«Хочаш падмануць шэфа — скажы праўду», — жартавалі потым супрацоўнікі.

Дзе схаваны буталь?

Карней Піліпавіч, дзед маёй жонкі Зінаіды па бацькавай лініі, калі мы прыязджалі ў вёску, заходзячы да нас, бадай, яшчэ з парога як бы з крыўдай казаў:

— Во, унук, прыехаў, а чаму да мяне не паказаўся? Пасядзелі б, па чарачцы-другой узялі.

— Дзед, я не хачу піць, — аднекваўся я ад яго прапановы.

— І не трэба, — гаджаўся дзед. — Але ж баба ўсё адно бутэльку перад госцем выставіць. А я тым часам прасачу, дзе яна, зараза, той буталь хавае, з якога налівае. Недзе ж стаіць.

Што ж, прыходзілася выручаць дзеда.

«А на дарогу?»

Калі я працаваў у ЦК камсамола, то ад калег пачуў такую гісторыю. Быў у апарце інструктар, які, паехаўшы ў кандзіроўку ў раён, да абеду сядзеў (ці ляжаў) у сваім гасцінічным нумары і ў райкаме з'яўляўся толькі пасля дзвюх гадзін дня. А там райкамаўцы везлі цэкоўца у нейкую гаспадарку, папярэдне дамовіўшыся з сакратаром камсамольскай арганізацыі наконт шашлыкоў ці рыбнай юшкі. Не заяджаючы ў вёску, адразу рулілі ва ўказанае месца на рэчку ці ў домік паляўнічага. І такі сцэнарый не мяняўся ва ўсе дні яго камандзіроўкі. А доўжылася яна, як правіла, тыдзень. У дзень ад'езду пасядзелі ў рэстаране, падвезлі свайго госця да вакзала, пасадзілі ў цягнік і, шчаслівыя, што нарэшце пазбавіліся, пачалі развітвацца. Раптам добра захмелелы інструктар страпнуўся і ўтаропіўся ў спадарожнікаў, збянтэжыўшы іх адной-адзінай фразай: «А на дарогу?»

Пажар сярод вады

Не ведаю, гэты праўда ці чыясыці прыдумка, але мне на поўным сур'ёзе распавядалі на Палессі.

Ранній вясной, калі сышоў снег і разлілася Прыпяць, затапіўшы прыбярэжныя вёскі, пачалі эвакуіраваць жыхароў з дамоў, у якія зайшла вада.

А ў аднаго вяскоўца, як на бяду, на тую пару была ўчынена самагонка — самы час даводзіць брагу да ладу. Як быць, калі ў хаце вада па вокны?

Ды, як кажуць, голь на выдумку здатная. Усцягнуў мужчына самагонны апарат на гарышча хаты, а за ім — і бідон з брагай, распаліў печку-буржуйку і ажно павесялеў ад сваёй вынаходлівасці.

Глынуўшы шклянку першаку, яшчэ болей павесялеў, нават нейкую песню замармытаў — дагуль, праўда, пакуль іскрына з печкі не выстраліла і агонь не заскакаў на гарышчы.

І вось уявіце такую карціну: палаючы дом стаіць у вадзе, а патушыць нельга. Парадокс ды і толькі: пажарная не пад'едзе, а вёдрамі вады ўгару не наносіцца. Карацей, ні самагонкі, ні дома.

Вось такая сумная і адначасова, прабачце, смешная гісторыя.

Ах, якая жанчына!

Трое мужчын ішлі па гарадской вуліцы. Раптам адзін з іх зацокаў языком:

— Хлопцы, паглядзіце, якая жанчына, якая жанчына! Вух!

Яго суразмоўнікі паглядзелі, але ніякай прыгажуні наперадзе не ўбачылі.

Перад імі, як качка, валюхалася тоўстая, ледзь не на паўтратуара, мажняя кабета. Яны памкнуліся, выцягнуўшы галовы, вызірнуць з-за яе, але і там не ўбачылі нікога, хто б зачэпіў вока.

Мужчыны паціснулі плячыма і ўтаропіліся ў сябра:

— Ну, дзе тая жанчына, дзе?

— Ды што вы галовамі круціце ўправа-ўлева? — аж раззлаваўся сябар, захоплены не ўбачанай імі жанчынай. — Вунь жа яна перад вамі, — і паказаў на таўстуху.

Мужчыны ўсмяшліва пераглянуліся. Яны тады яшчэ не ведалі, што іх напарнік аж млее ад жанчын менавіта такога складу.

На перапрацоўчы завод

Валодзька ўжо дзесяць гадоў як пенсіянер, а жонка і таго болей. Таму ўсё лета — лічы, з ранній вясны і да снегу — яны праводзяць у вёсцы, у доме яго памерлых бацькоў, які дастаўся Валодзьку ў спадчыну. Градкі там у іх, добры загон бульбы. Восенню выкапаюць з жонкай, перабяруць, ссыплюць у мяхі пад завязку — і на Жлобін. І дзецям купляць не трэба, і самі ўсю зіму са сваёй бульбачкай.

— А дробную куды? — пацікавіўся неяк сусед па пад'ездзе.

— Як куды? На перапрацоўчы завод, — хітра міргнуўшы вокам, адказаў Валодзька.

— Што, у Буду? — дзіўца сусед.

— У якую Буду? На суседнюю вуліцу! Людцы-магазіншчыцы. За зіму яе свінні так перапрацоўваюць маю дробную бульбачку, што вясной на сваім

Сёлета ў «ЗЭКавычак» юбілей: Сроўна дзесяць гадоў таму на старонках «ЛіМа» з'явілася першая публікацыя з задуманага Анатолям Зэкавым персанальнага цыкла кароткіх былей. Сёння вашай увазе ўжо «ЗЭКавычкі-10».

Дзве Галкі

Кароў у вёсцы звычайна называлі па масці: чорная — Галка, белая — Белка, рабая — Рабка. Ну, яшчэ Зорка, Лыска і чамусьці дзівочымі імёнамі: Майка, Райка, Мілка, Зойка... Нашу клікалі Галкай. Маю сястру Галю таксама інакш не называлі. Яна і насамрэч у адрозненне ад нас з братам смуглявая была. Смуглянка-малдаванка, як у вядомай песні пра дзяўчыну, якая «збірала вінаград». Калі ж Галя падрасла, займела сям'ю і стала ўжо працаваць на фабрыцы штурчанага футра ў Жлобіне, дзе яе называлі Галінай Мікалаеўнай, то неяк па прыездзе ў бацькоўскі дом, калі сядзелі ды размаўлялі за сталом, ці то жартам, ці ўсур'ёз яна як бы выказала сваю крыўду бацькам:

— Вы ж мне нават імя прыстойнага не далі. І карова Галка, і я Галка. Дзве Галкі ў адным двары. Цудоўна! — і засмяялася.

Унук на службе

Мой унук Мікіта служыць цяпер у войску — пакуль у вучэбным цэнтры ў знакамітых Печках пад Барысавам. Там, дарэчы, пачыналі службу мой брат Пятро і сястрын сын Вігаль.

Знаёмы, калі я сказаў яму пра ўнука, раптам утаропіўся ў мяне:

— А ты што, не мог яго адмазаць ад войска? У цябе ж такія сувязі!

Магчыма, мог бы. Нават неяк заікнуўся пра гэта ўнуку. Але ён рашуча асек мяне:

— Дзед, і не думай, я пайду служыць — і за бацьку, якога не прызвалі па стане здароўя, і за цябе. Праўда, ты хоць, калі вучыўся ў Маскве, прайшоў воінскія зборы пад Каўнасам, нават з парашутам скакаў. А вось прадзед мой Коля служыў па-сапраўднаму — аж тры гады: на Сахаліне, Чукотцы і Курыльскіх астравах. Я памятаю, як ён распаўвадаў пра гэта. Цікава! І якая далеч! А мы ж цяпер, як той жа прадзед казаў, у арміі — як дома на печы. Бацькі могуць у любы час наведваць. І ты, дзед, таксама. Болей мы да гэтай тэмы не вярталіся.

Вырасціла ці выхавала?

Пра жанчыну з дзецьмі, якая, застаўшыся па розных прычынах без мужа, кажуць, што яна адна **вырасціла, падняла** або, выкарыстоўваючы выслоўе, **паставіла на ногі** малых. Рэдка гэтыя дзеясловы замяняюць ці дапаўняюць дзеясловам **выхавала**. Насамрэч вырасціць, падняць, паставіць на ногі — гэта хутчэй накарміць, апрануць, абуць. Выхаваць жа — гэта даць адукацыю, укладзі ў іх душы найлепшыя чалавечыя якасці. Каб потым сама магла ганарыцца сваімі нашчадкамі і людзі нічога дрэннага пра іх не казалі.

Галяшка са скідкай

У мясным адзеле невялікай крамы мужчына пільна ўглядаецца ў вітрыну і, пэўна, не знайшоўшы неабходнага яму прадукту, звяртаецца да прадаўшчыцы, кабеты гадоў пяцідзесяці:

— А галяшкі ў вас няма?

— Сёння не прывозілі. Магу толькі сваю прапанаваць. Свежанькая, — і, яўна фліртуячы, знарок паварочваецца бокам.

— І колькі яна каштуе? — падтрымлівае яе флірт пакупнік.

Жанчына не называе кошт, але падкрэслівае:

— Магу нават добрую скідку даць.

— О, не, калі са скідкай, то гэта ўжо не свежанькая.

Пэўна, пакрыўдзіўшыся, жанчына з нядаўняй гарэзніцы-весялунні імгненна пераўтвараецца ў хмурную цётку.

Насамрэч пакрыўдзіў. Але ж сама пачала...

Па-даросламу

Размаўляю з суседскім хлопцам, першакурснікам каледжа. Распытваю пра вучобу. А потым цікаўлюся:

— А дзяўчына ў цябе хоць ёсць?

— Ёсць, — адказвае.

— Ну, і як вы праводзіце час? Ходзіце ў кіно, на дыскатэку?

— Ды што вы, — усміхаецца хлопец. — У нас з ёй усё па-даросламу.

Сакратарка

З Міколам Чарняўскім, сваім будакашалёўскім земляком, я перазвоньваюся часцей, чым з кім іншым. То ён патэлефануе, то я. Абавязкова раскажам, хто дзе быў, каго бачыў, што чуў.

Патэлефанаваў мне Мікола і 7 снежня. Але я адчуў, што нейкі не такі голас у майго земляка, як раней. Прыглушаны, невясёлы, адным словам.

— Ну, што ж, Толя, — глыбока ўздыхнуў Мікола, — застаўся я ўжо без сакратаркі. Няма больш маёй Іосіфаўны. Памерла ўчора.

Гэтая вестка агаломшыла. Гелена неаднойчы клікала мяне на драпікі, якія так нахвальваў Мікола. А я вось так і не выбраўся. Усё адкладваў на пазней.

У сакратаркі Гелену Іосіфаўну запісаў некалі я, бо, калі тэлефанаваў Мікола на хатні тэлефон, трубку нязменна падымала яна, яго жонка.

— Гэта сакратарка Мікалая Мікалаевіча? — жартаваў я. — А шэф на месцы?

— Зараз, Толя, звязу, — уключалася ў нашу жартоўную гульню Гелена і клікала мужа.

Цяпер прыйдзеца звязвацца напрамую.



Беларуская з хронікі творчага

Сённяшнія стасункі паміж пісьменніцкімі супольнасцямі не вельмі шырокія. Інтэрнэт, сацыяльныя сеткі выбудавалі нейкую, калі так можна сказаць, маргінальную лінію. Той сістэмнасці, паслядоўнасці, якая была дасягнута ў другой палове ХХ стагоддзя, ужо няма. Дарэчы, напрыканцы ХХ стагоддзя яна ж, сістэмнасць, пачала і разбурацца...

Дзякуючы старонкам «Хронікі літаратурнага жыцця (1966—1985)» (ці вядзе сёння якая навуковая структура такую хроніку ў дачыненні да першай чвэрці ХХІ стагоддзя?!), змешчанай у першай кнізе чацвёртага тома «Гісторыі беларускай літаратуры ХХ стагоддзя» (унікальнае выданне!), давайце паспрабуем прасачыць хаця б галоўныя падзеі ў камунікацыі беларускай літаратуры з усім светам.

1966 год. 25 студзеня ў Мінскім Акруговым ДOME афіцэраў праводзіцца літаратурны вечар да 100-годдзя з дня нараджэння Рамэна Ралана (1866—1944). На свяце, прысвечаным лаўрэату Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1915), выступіў з дакладам Іван Мележ. А ўступнае слова прамовіў Пятрусь Броўка. Нагадаем, што яшчэ ў 1936—1937 гг. у Мінску па-беларуску выйшлі тры кнігі Рамэна Ралана. Сярод перакладчыкаў — Іван Скрыган.



Выданне ў перакладзе Янкi Сіпакова.

17—26 красавіка праводзіцца Дэкада беларускага мастацтва і літаратуры ва Узбекістане. Урачыстае адкрыццё прайшло ў ташкенцкім Палацы мастацтва. Газета «Літаратура і мастацтва» надрукавала артыкул Аляксея Кулакоўскага «Ташкенцкія сустрэчы». Дарэчы, 26 красавіка ў Ташкенце адбыўся землятрус... Якраз з Узбекістанам і сёння складваюцца неблагія адносіны. У апошнія гады ў Ташкенце пабывалі пісьменнікі Алесь Карлюкевіч, Алена Стэльмах, Зіновій Прыгодзіч, Іна Фралова, Іван Саверчанка. Беларусь наведалі Сіражыдзін Саід, Мікалай Ільін, Рысалат Хайдарова і іншыя ўзбекскія літаратары. У 2023 годзе ў Мінску былі праведзены Дні ўзбекскай літаратуры. У Ташкенце выйшла кніга твораў Якуба Коласа на ўзбекскай мове.

30 жніўня 1966 года ў Мінску ў клубе пісьменнікаў адбылася сустрэча з англійскім паэтам і перакладчыкам Уолтэрам Мэем (1912—2006). Ён з'яўляецца перакладчыкам амаль 100 вершаў Янкi Купалы. У 1976 годзе ў яго перакладах



Удзельнікі Дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ва Узбекістане, 1966 г.

выйшла анталогія сучаснай беларускай паэзіі «Цудоўны край Беларусі». У 1982-м — кнігі Якуба Коласа і Янкi Купалы ў яго перакладах... Магчыма, яшчэ прыйдзе час — і будзе створана навуковая біяграфія Уолтэра Мэя. Яна павінна выйсці ў Беларусі!

9 верасня адбылося пасяджэнне ССП (Саюза савецкіх пісьменнікаў) БССР, на якім быў створаны Камітэт салідарнасці пісьменнікаў Беларусі з народамі В'етнама. У 1955—1975 гадах ішла Другая Індокітайская вайна — узброены канфлікт у В'етнаме, Лаосе і Камбоджы. У гэтай вайне былі задзейнічаны 485 300 салдат і афіцэраў ЗША. Якраз 7 верасня Міністэрства абароны ЗША аб'явіла пра самы буйны з часоў Карэйскай вайны прызыў на вайсковую службу... У 1960—1980-я гады ў беларускай перыёдыцы з'явілася шмат публікацый твораў в'етнамскіх пісьменнікаў, выйшаў шэраг асобных кніг. У тым ліку і «Турэмны дзёнік» Хо Шы Міна ў перакладах Янкi Сіпакова.

6—12 кастрычніка прайшоў Тыдзень таджыцкай літаратуры ў Беларусі. З Таджыкістанам, таджыцкай літаратурай у 2008—2020 гг. таксама няблага складваліся адносіны і ў Саюза пісьменнікаў Беларусі, і ў Выдавецкага дома «Звязда». У Душанбэ ў гэты перыяд выйшлі на таджыцкай мове кнігі Юрыя Сапажкова, Алесь Бадака, Міколы Мятліцкага, Алесь Карлюкевіч і іншых паэтаў і празаікаў. Была выдадзена анталогія перакладаў з беларускай дзіцячай літаратуры на таджыцкай мове. Яе перакладчыкам выступіў Салім Хатлані, які доўгі час працаваў у таджыцкім пасольстве ў Беларусі. А ў Мінску — кнігі Ато Хамдама і Леаніда Чыгрына. У Саюз пісьменнікаў Беларусі прынялі народнага пісьменніка Таджыкістана Ато Хамдама. У Мінску пабываў старшыня Саюза пісьменнікаў Таджыкістана, перакладчык шэрагу п'ес Аляксея Дударова на таджыцкую мову Нізом Касім. Усе гэтыя і іншыя крокі беларуска-таджыцкага літаратурнага пабрацімства сталі магчымымі дзякуючы старанням асобных літаратараў: у Душанбэ — Ато Хамдама, у Мінску — Ірыны Качатковай, Алесь Карлюкевіч.

У лістападзе 1966 года Прэзідыум Народнага Сходу Народнай Рэспублікі Балгарыі ўзнагародзіў Ніла Гілевіча ордэнам Кірыла і Мяфодзія I ступені за творчыя здзяйсненні ў галіне перакладу балгарскай паэзіі на беларускую мову. Дзесяткі кніг беларускіх пісьменнікаў пабачылі свет у Балгарыі. Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў, Пімен Панчанка,

Янка Купала, Якуб Колас, Іван Шамякін... Імянаў не пералічыць! Што можна сказаць пра беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі на сучасным этапе? Некаторы час назад у Балгарыі жыла і працавала пісьменніца і літаратуразнаўца Роза Станкевіч. Яна пражыла 27 гадоў у Беларусі, а пасля вярнулася на радзіму. Яшчэ ў Мінску абараніла дысертацыю «Янка Купала ў Балгарыі». У Варне ў 2005 годзе надрукавала манаграфію «Янка Купала, Якуб Колас і Максім Багдановіч у Балгарыі»... Сёння прыкладаў такога апантанага служэння кампартыістыцы, выдавочна, няшмат. Хаця цяпер у Балгарыі жыве і працуе беларуская пісьменніца і мастачка Ганна Ціханова-Ёрданова. Можна быць, і яна нешта зробіць для паяднання нашых нацыянальных літаратур.



Паэтэса Зульфія.

16—17 снежня ў Інстытуце літаратуры імя Янкi Купалы АН БССР прайшла нарада па праблемах параўнальнага літаратуразнаўства, літаратурных сувязей. Мяркуючы па прозвішчах (Э. Георгіеў, М. Урублеўскі, В. Вавера...), прынялі ўдзел і замежныя навукоўцы ці літаратары. Згадка пра гэтую нараду падводзіць да думкі, што рэсурсным цэнтрам па развіцці новага этапу міжнародных літаратурных сувязей мог бы стаць Інстытут літаратуразнаўства імя Янкi Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі... Будзем на гэта спадзявацца.

Такім быў 1966 год у беларускай літаратуры з пункту гледжання міжнародных, міжнацыянальных адносін беларускага

прыгожага пісьменства... Праўда, інфармацыя ў «Хроніцы...» усё ж даволі сціплая, кантакты, зразумела, былі шмат шырэньшыя. Іншая справа, што не ўсё навідавоку аказвалася... Ды і задача стваральнікаў «Хронікі...», зразумела, была іншая — паказаць агульныя рысы літаратурнага працэсу, вылучыць нешта найболей знакавае, актуальнае. Тут заўсёды важную ролю іграюць медыя. Не напісалі ў «ЛіМ», напрыклад, пра тую ці іншую паездку, пра тое ці іншае выданне твораў беларускага пісьменніка за межамі роднай Беларусі — ужо як быццам (на крайні выпадак — для тых, хто будзе па «Хроніцы...» вывучаць літаратурны працэс) і не было падзеі. Зразумела, што шматлікімі, багатымі і ў 1966 годзе былі стасункі з Расіяй, рускімі пісьменнікамі, расійскімі выдавецтвамі, нацыянальнымі літаратурамі Расійскай Федэрацыі... Гэтую тэму «Хроніка...» абмянае. Відаць, не наўмысна...

Літаратурныя сувязі, пранікненне ў іншанацыянальны свет у значнай ступені залежаць ад індывідуальнай актыўнасці творцаў... Як прыклад у дачыненні да нашай тэмы — кантакты Рыгора Барадзіліна ў тым самым 1966 годзе з пісьменнікамі іншых краін і іншых рэспублік СССР. 27 студзеня паэт завяршае пераклад вершаў узбекскай паэтэсы Зульфіі (1915—1996). Відаць, для кнігі «Лірыка», якая выйдзе ў Мінску ў 1967-м. І лаканічныя запісы ў барадулінскім дзёніку за 1966 год: «10 лютага. Узбекі... 15 лютага. Здаць Вярцінскаму ўзбекаў...» І далей: «5 сакавіка... Прыезд Стулпана...» І да 9 сакавіка — другія згадкі пра Стулпана... Еранім Стулпан (1931—1981) — латышскі паэт, празаік, публіцыст. У тым жа сакавіку Рыгор Іванавіч пазначае гасцянне ў Мінску і іншых пісьменнікаў — з Латвіі і Чэхаславакіі. У маі беларускі паэт ляціць у Рыгу. У чэрвені Барадзілін ізноў у Латвіі. На старонках запісаў з 1966 г. — згадкі Барадзіліна пра рускіх паэтаў Яраслава Смелякова, Міхаіла Дудзіна, празаіка і драматурга Барыса Дзьякава, армянскага пісьменніка Вардгеса Петрасяна, балгарскага паэта і перакладчыка Найдэна Выхава...

1967 год. З «Хронікі...» Як паведама для «ЛіМ» 28 сакавіка, адбыўся вечар, прысвечаны 125-годдзю з дня смерці Стэндаля, французскага пісьменніка. 4 ліпеня «ЛіМ» друкуе артыкул І. Сцяпуна «Перапіска П. Шэйна з рускімі пісьменнікамі». Павел Васільевіч Шэйн (1826—1900) — рускі і беларускі этнограф, лінгвіст, фалькларыст. Нарадзіўся ў Магілёве. У Маскве пазнаёміўся з рускім крытыкам Сцяпанам Шавыровым, публіцыстам і паэтам Канстанцінам Аксаковым, паэтам і мастаком Аляксеем Хамяковым.

Вось, здаецца, і «ўвесь» «міжнародны» год беларускай літаратуры... А, між тым, у Маскве і ў рэспубліках СССР выходзяць кнігі беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на рускую і іншыя мовы, здзяйсняюцца замежныя творчыя паездкі, у Мінск наведваюцца літаратары з іншых краін...

Хаця... Часопіс «Польмя» ў лютаўскім нумары за 1967 год паведамае: «Нядаўна Дзяржывд Мангольскай Народнай Рэспублікі ва Улан-Батары выпускаў свет зборнік вершаў паэтаў нашай рэспублікі «Букет беларускіх красак», у які таксама ўключаны шырокавядомыя вершы А. Куляшова». Магчыма, гэтае шматзначнае «нядаўна» адносіцца і да 1966-га... У 1967 годзе падборкі твораў беларускіх паэтаў выходзяць у маскоўскіх часопісах «Знамя», «Новый мир». «Літаратурная газета» да Дзёна

літаратура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады



Міхаіл Хоніаў.

культуры і мастацтва Беларусі ў Маскве друкуе вершы П. Броўкі, Р. Барадуліна, П. Панчанкі, У. Караткевіча, А. Куляшова ў перакладзе на рускую мову. Падборка твораў беларускіх празаікаў і паэтаў друкуецца ў чувашскім часопісе «Сцяг».

Трэба заўважыць, што ў 2020—2024 гг. у марыйскім часопісе «Ончыко» («Наперад») з года ў год змяшчаюцца пераклады беларускіх класікаў і сучасных літаратараў на марыйскую мову. З апошніх прыкладаў — публікацыя ў сакавіцкім нумары паэмы Янкі Купалы «Курган» у перакладзе Анатоля Цімржаева. Разладжанасць сувязей, нягледзячы на высокі ўзровень інтэграцыйных адносін Беларусі і Расіі, Марый Эл у прыватнасці, відавочна, не дазваляе правесці аглядзіны беларуска-марыйскіх літаратурных сувязей, наўрад ці гэты, купалаўскі, і іншыя факты ўлічаны ў айчынай бібліяграфіі, магчыма, нават не ўлічаны ў «цэнтры» купалазнаўства — у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Ініцыятарам, арганізатарам адносінаў паміж беларускімі і марыйскімі творцамі на гэтым этапе выступае Юрый Салаўёў, які да нядаўняга часу кіраваў выдавецтвам у Яшкар-Але.

Снежанскі нумар «Польмя» за 1967 год друкуе ў перакладзе Аркадзя Куляшова паэму М. Ю. Лермантава «Мцыры».

1967 год адзначаны сустрэчамі Рыгора Барадуліна і рускага паэта Рыгора Куранёва. У чэрвені 1967-га Рыгор Барадулін наведвае Азербайджан — Баку. Удзельнічае ў сесіі Акадэміі навук Азербайджанскай ССР, прысвечанай 100-годдзю пісьменніка і грамадскага дзеяча Джаліла Мамедкулізада (1866—1932). У верасні Рыгор Іванавіч ізноў наведваецца ў Баку. І ў тым самым верасні Барадулін — у Дагестане... Такія

паездкі прыносілі не толькі знаёмствы, але і багатыя ўражанні, у выніку якіх нараджаліся новыя вершы...

1968 год... Пад старшынствам Максіма Танка адбылося чарговае пасяджэнне беларускага юбілейнага камітэта па правядзенні стагоддзя з дня нараджэння А. М. Горкага. Максім Горкі першы з рускіх пісьменнікаў звярнуў увагу на творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа. Пераклаў на рускую мову верш Купалы «А хто там ідзе?», назваўшы гэты твор нацыянальным гімнам Беларусі. На беларускую мову творы Максіма Горкага перакладалі Тэрэза Гардзялкоўская, Кузьма Чорны, Максім Гарэцкі, Эдуард Самуйлёнак, Пятро Глебка, Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў, Аркадзь Куляшоў, Янка Брыль, Эдзі Агняцвет, Змітрок Астапенка, Сымон Баранавых, Васіль Вітка, Юрка Гаўрук, Аляксей Зарыцкі, Мікола Лобан, Міхась Машара, Ян Скрыган, Тарас Хадкевіч, Уладзімір Хадыка, Аляксей Якімовіч, Макар Паслядовіч. Відаць, усё ж і гэты доўгі пералік не зусім поўны. Выдадзена па-беларуску болей чым дзесяць кніг класіка рускай савецкай літаратуры. У Купалаўскім тэатры неаднойчы, пачынаючы з 1920 года, ставіліся п'есы М. Горкага «На дне», «Апошнія», «Зыкавы»...

6 сакавіка ў СП БССР прайшла сустрэча беларускіх пісьменнікаў з супрацоўнікамі ўсесаюзнага часопіса «Дружба народов». Галоўны рэдактар Сяргей Баруздын пазнаёміў з планами выдання на 1968 год. У чэрвені 1968-га ў Ленінградзе прайшоў Тыдзень беларускай літаратуры. У Польшчы выйшаў раман Івана Мележа «Людзі на балоце» ў перакладзе Э. Кабаца. 24 ліпеня ў Беларусі пачаліся Дні В'етнама. Над возерам Нарач гучалі вершы в'етнамскіх паэтаў. 20 верасня «ЛіМ» друкуе артыкул С. Касымава «Волат сусветнай літаратуры», прысвечаны 525-годдзю з дня нараджэння Алішэра Наваі. У гэтым жа нумары друкуюцца «Газелі. Афарызмы» А. Наваі ў перакладзе Васіля Сёмухі. У лістападзе 1968 г. у рэспубліцы адзначаецца 150-годдзе з дня нараджэння класіка рускай літаратуры І. С. Тургенева. Юбілейнай даце прысвячаецца спецыяльны выпуск «ЛіМа». Ці выйдучь у 2024 годзе спецыяльны нумары, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Юрыя Бондарова, Уладзіміра Багамолава, Барыса Васільева?.. Вялікія рускія пісьменнікі ваеннага пакалення непарўна звязаны сваёй творчасцю з Беларуссю, беларускімі пісьменнікамі, беларускімі чытачамі.

1969 год. 10 студзеня Савет па беларускай літаратуры Саюза пісьменнікаў ССРС праводзіць пасяджэнне, прысвечанае 70-годдзю з дня нараджэння беларускай паэтэсы Канстанцыі Буйло,

чыя першая кніга — «Курганная кветка» — выйшла ў 1914 годзе. 11 лютага ў Мінску праходзіць вечар, прысвечаны 200-годдзю з дня нараджэння рускага байкапісца І. А. Крылова. На вечары выступілі паэты-сатырыкі Міхась Скрыпка, Станіслаў Шушкевіч, Эдуард Валасевіч. У сакавіку ў Гродне і Гродзенскай вобласці праходзіць Дні літоўскай літаратуры. Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі праводзіць вечар да 100-годдзя з дня нараджэння дацкага пісьменніка М. Нексэ. З дакладам выступае літаратуразнаўца Барыс Міцкевіч. Уступнае слова прамовіў Пятро Глебка. 17—23 ліпеня ў Беларусі праходзілі Дні польскай літаратуры. Госьці пабывалі ў Мінску, Навагрудку, Баранавічах, Гродне, Хатыні. 29 жніўня ў СП БССР праходзіць пасяджэнне юбілейнай ка-

крытыкі, сацыёлагі, гісторыкі, эканамісты з Беларусі, РСФСР, Украіны, Літвы, Латвіі. На пачатку верасня ў Беларусі гасцюе польскі паэт, празаік, перакладчык Мацей Юзэф Канановіч, менавіта ён пераўвасобіў на польскую мову творы Янкі Брыля, Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Рыгора Семашкевіча і іншых беларускіх пісьменнікаў. Напрыканцы года ў Мінску выйшаў у перакладзе Эдзі Агняцвет «Маленькі прынец» Антуана дэ Сент-Экзюперы. У Маскве ў Цэнтральным доме літаратараў па ініцыятыве Савета па беларускай літаратуры адбылося абмеркаванне літаратурна-мастацкага часопіса «Маладосць». У дванаццатым нумары «Польмя» — артыкул І. Баса «Палескія пісьмы А. Блока».

Па-за межамі «Хронікі...» засталіся выступленні беларускіх пісьменнікаў у маскоўскіх выданнях. У прыватнас-



Рамза Бабаджан, Максім Танк, Назір Сафараў, Уйгун, Хамід Гулям. Мінск, 1967 г.

місіі па святкаванні 200-годдзя з дня нараджэння І. П. Катлярэўскага. У гэтым жа годзе асобным выданнем выходзіць «Энеіда» І. Катлярэўскага ў перакладзе Аркадзя Куляшова.

З 19 лістапада да 1 снежня ў мінскім Палацы спорту праходзіць выстаўка кнігі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У ліку таго, што выдадзена ў ГДР, на выстаўцы прадстаўлены зборнікі твораў Якуба Коласа, Янкі Купалы, Янкі Брыля, Васіля Быкава ў перакладзе на нямецкую мову.

«Хроніка...» абмінула такія падзеі, якія, несумненна, спрыялі развіццю міжнародных, міжнацыянальных узаемаадносін беларускай літаратуры, як выданне ў перакладзе А. Куляшова кнігі М. Лермантава «Выбранае паэзія». У 1969 годзе выйшла па-беларуску і кніга Г. Лангфэла «Спеў аб Гаяваце» ў перакладзе ізноў жа Аркадзя Куляшова. У Элісце (Калмыкія) пабачыў свет зборнік «Маці мая, Беларусь». На яго старонках па-калмыцку надрукаваны вершы Я. Коласа, П. Броўкі і іншых беларускіх мастакоў слова.

З «Хронікі...» за 1970 год. Ва ўкраінскім выдавецтве «Дніпро» выходзіць раман Івана Шамякіна «Снежныя зімы» ў перакладзе на ўкраінскую мову І. Кулініча.

У Мінску гасцюе венгерская пісьменніца Шара Кары, рэдактар выдавецтва «Еўропа». У Беларусь прыехала з мэтай падрыхтоўкі да выдання анталогіі беларускай паэзіі і прозы на венгерскай мове. У СП БССР праходзіць міжрэспубліканская канферэнцыя «Савецкія рабочы і яго вобраз у нашай шматнацыянальнай літаратуры». Па ініцыятыве «Літаратурнай газеты» і СП БССР да ўдзелу ў рабоце канферэнцыі запрошаны пісьменнікі, літаратурныя

ці, «Літаратурная газета» надрукавала артыкул «Кто не знает дядю Стёпу?» Аркадзя Куляшова, напісаны ў сувязі з вылучэннем славутай трылогіі Сяргея Міхалкова на Ленінскую прэмію. Маскоўскае выдавецтва «Молодая гвардия» выдала анталогію паэзіі «В едином строю». Поруч з творами іншых пісьменнікаў змешчаны і вершы беларускіх паэтаў розных пакаленняў. У «Новом мире» — публікацыя паэмы Аркадзя Куляшова «Далеко до океана» ў перакладзе на рускую мову Навума Кісліка.

У 1970 годзе ў Мінску выйшла кніга калмыцкага паэта і беларускага партызана Міхаіла Хоніава «Хвоі і цюльпаны». А яшчэ — кніга перакладаў паэзіі Саламеі Нярыс «Калі зямля прачынаецца...». У 1970 годзе выходзіць у Мінску і кніга вершаў грузінскага паэта Мірзы Гелавані «Клятва».

Дарэмна абмінулі збірльнікі «Хронікі...» выступленні ў 1970 г. у друку Таццяны Кабржыцкай, Вячаслава Рагойшы, прысвечаныя беларуска-ўкраінскім літаратурным сувязям, публікацыі крытыка Віктара Каваленкі ў маскоўскіх выданнях «Дружба народов» і «Вопросы литературы». У 1970 годзе ў Маскве на рускай мове выйшлі кнігі Паўла Кавалёва, Кастуся Кірэнкі, Алены Кобец-Філімонавай, Уладзіміра Корбана, іншых аўтараў. У Кіеве на ўкраінскай мове выходзіць ёмісты том паэзіі Аркадзя Куляшова «Выбранае».

У 1970 годзе ў перакладах на розныя мовы народаў ССРС друкаваліся творы Якуба Коласа, Уладзіміра Корбана, Аляксея Коршака, Кандрата Крапівы...

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота з адкрытых крыніц і фондаў БДАМЛМ
Працяг будзе



Пісьменнікі Узбекістана ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Мінск, 2023 г.

Крытэрыі прафесійнасці паводле Васіля Шаранговіча

Яшчэ з дзяцінства кожнаму павінна быць зразумелая сутнасць паняцця «кніжная графіка Беларусі»: яна дапамагае ўспрымаць літаратуру. Але калі вылучыць карцінкі — атрымліваецца асобны маўклівы расповед, у якім сканцэнтрываны думкі, вобразы, настрой. Сярод мастакоў, чые творы даводзілася ў юнацтве бачыць у кнігах — імя Васіля Шаранговіча. Нядзіўна: ён афармляў «Збор твораў М. Багдановіча», «Вершы» Якуба Коласа і «Паэмы» Янкі Купалы, якія былі ў нашай школьнай бібліятэцы. А яшчэ рабіў ілюстрацыі да кніг Максіма Гарэцкага, Змітрака Бядулі, Івана Навуменкі, Уладзіміра Караткевіча, Тараса Хадкевіча, іншых пісьменнікаў...



Фота з асабістага архіва Наталлі Шаранговіч.

Васіль Шаранговіч з вучнямі.

Сёлета Васілю Пятровічу Шаранговічу споўнілася 85, больш за два гады яго няма ў гэтым свеце. Але памяць пра народнага мастака Беларусі захоўваюць ўдзячныя чытачы кніг з яго ілюстрацыямі, гледачы, якія наведвалі выстаўкі, калегі, з якімі сябраваў і быў звязаны працай у творчым саюзе. І, безумоўна, вучні: Шаранговіч шмат гадоў узначальваў кафедру графікі ў Беларускай акадэміі мастацтва — і паўплываў на фарміраванне айчынай графічнай школы. Пасля быў рэктарам у гэтай навучальнай установе. Але, нават будучы вельмі занятым, знаходзіў час на ўласную творчасць.

Яна розная — пражытыя гады накладвалі адбітак. Напрыклад, была ў мастака серыя, прысвечаная паэме Маякоўскага «Уладзімір Ильіч Ленін». І ёсць класічны партрэт Францыска Скарыны аўтарства Шаранговіча — ён спасцігаў Беларусь праз асобы, стараўся зрабіць адкрыцці для іншых. Ёсць малюнкi і акварэлі, прысвечаныя роднай яму Мядзельшчыне. Ёсць і боль роднай зямлі. Серыя «Памяці вогненных вёсак» была натхнёна працытаннем кнігі Алеся Адамовіча, Янкі Брылі і Уладзіміра Калесніка. Работа над новай серыяй ішла няпроста...

Напэўна, таму, што Васілю Шаранговічу быў уласцівы перфекцыянізм, які выяўляўся ў творчасці. У яго захавалася мала падрыхтоўчых малюнкаў, адзначае дачка Наталля, вядомы мастацтвазнаўца: калі яму не падабалася ці лічыў, што нешта не атрымалася, то проста знішчаў гэта. Казаў: «Такога не павінна быць. Павінна быць так, каб чалавек прыйшоў — і ў яго завінела...» Серыю «Памяці вогненных вёсак» ствараў

цягам 10 гадоў. Рабіў тры аркушы, а потым спыняўся: таму што выказаўся, а далей трэба было падумаць. Наступныя тры работы атрымліваліся абсалютна іншыя. І так паступова з'явілася 9 аркушаў серыі, за якую атрымаў Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь.

Жорстка паграбуючы з сябе, напэўна, ён пакідаў для гісторыі цалкам вывераныя рэчы. Нездарма большасць яго знакавых работ знаходзіцца ў музеях. Напрыклад, вялікі цыкл, створаны паводле Адама Міцкевіча, мастак пакінуў у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Праілюстраваўшы паэму Міцкевіча, якая была выдадзена на трох мовах, Васіль Пятровіч атрымаў прапанову з Варшавы прадаць гэтыя творы. Але яго рашэнне было адназначным: «Усё мае мастацтва павінна застацца ў Беларусі!»

Іншыя айчыныя музеі таксама могуць пахваліца калекцыямі твораў Шаранговіча. Сяброўскія адносіны ядналі яго з літаратурнымі музеямі. Дзякуючы гэтаму, напрыклад, у фондах Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа захоўваецца 108 мастацкіх работ Васіля Шаранговіча: 10 ілюстрацый да вершаў Якуба Коласа і серыя ілюстрацый да паэмы «Новая зямля». «Ведаю, што Васіль Пятровіч з асаблівай любоўю ставіўся да творчасці Якуба Коласа, — кажа Васіліна Міцкевіч, галоўны захавальнік фондаў гэтага музея. — Ён вельмі тонка адчуваў характэрнае слова народнага Песняра, і тое, пра што пісаў Колас, было блізкае яго сэрцу. Напэўна, таму ў мастака атрымалася маляўніча, яскрава і рэалістычна перадаць тое, пра што казаў Якуб Колас. Нездарма ў кнізе «Новая зямля», якая была

выдадзена на трох мовах (беларускай, польскай і англійскай), выкарыстаны яго ілюстрацыі. І ў 2014 годзе выдадзена «Новая зямля» на беларускай мове — таксама з ілюстрацыямі Шаранговіча. Спадзяюся, што такія кнігі будуць перавыдавацца, бо знайсці іх сёння немагчыма. А я мару, што здарыцца момант, калі серыя ілюстрацый да «Новай зямлі», якая складаецца з 95 работ, будзе выстаўлена цалкам».

Неблагая калекцыя твораў Васіля Шаранговіча і ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Словы Купалы ён чуў з дзяцінства: маці ведала на памяць шмат вершаў і чытала іх сваім дзецям. А калі пайшоў у школу, яна неаднаразова прасіла яго чытаць кнігі менавіта Купалы. Дыпломная работа Васіля Пятровіча ў тэатральна-мастацкім інстытуце была прысвечаная творчасці Купалы — стварыў ілюстрацыі значных паэм Песняра. Сямнаццаць ілюстрацый з гэтай серыі папоўнілі фонды ў 2021-м — гэта апошні дар Васіля Пятровіча музею. «Мастацкая «Купаліяна» нашага музея самая багатая ў свеце: у фондах больш за 2000 работ, прысвечаных Янку Купалу, з іх 137 — творы Васіля Пятровіча Шаранговіча, — гаворыць галоўны захавальнік фондаў Купалаўскага музея Надзея Саевіч. — Ён змог увапіць сутнасць творчасці Купалы. А ў цэнтры ілюстрацыі «А хто там ідзе?» сярод постацяў простых беларусаў, якія гатовы змагацца за шчасце Айчыны, выяўлены бацька Васіля Пятровіча».

Асновай прафесіяналізму ён лічыў малюнак — гэта тое, па чым адзначаў іншых мастакоў. Сам любіў дасканаласць, быў прыкладным вучнем, згадваюць у Мінскім дзяржаўным каледжы імя А. Глебава, які Васіль Шаранговіч скончыў як жывапісец. Графіка прыцягнула ўжо ў тэатральна-мастацкім інстытуце. Як мастак ён авалодаў усімі тэхнікамі графікі і вучыў іншых ствараць лінаграфію, літаграфію, ксілаграфію, афорт, працаваў у змешаных тэхніках і з акварэллю.

Прыклады ўсіх гэтых тэхнік пабачаць наведвальнікі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, дзе праходзіць вялікая выстаўка «Васіль Шаранговіч. Асоба. Мастак. Настаўнік». Акрамя яго знакамітых работ, частка экспазіцыі прадстаўляе вучняў Васіля Пятровіча, сярод якіх — вядомы выпускнікі Акадэміі мастацтваў Мікалай Селяшчук, Валерый Славук, Віктар Александровіч, Уладзімір Вішнеўскі, Уладзімір Савіч... Іх шмат. Даводзілася выбіраць з адзінай мэтай: каб паказаць, наколькі рознымі ў творчасці могуць быць вучні аднаго настаўніка — па тэмах, па тэхніках графікі, якім аддаюць перавагу, альбо працуючы ў розных кірунках мастацтва. Варта паглядзець, каб упэўніцца: у Беларусі была, ёсць і будзе цудоўная школа графікі.

Традыцыя, якая пайшла ад Шаранговіча, — гэта дакладнае разуменне таго, што мастак павінен быць заўсёды прафесійны, чым бы ні займаўся. І дакладнае разуменне таго, што ён хоча сказаць.

Ларыса ЦІМОШЫК

Дзяжурны па красавіку

У Беларусі апошнім часам не так часта арганізуюцца выставачныя праекты, канцэпцыя якіх выклікае непадробную цікавасць гледачоў з самымі рознымі поглядамі на выяўленчае мастацтва, асабліва калі гаворка ідзе пра мастацкія дынастыі ці творчыя і сямейныя тандэмы. Звычайная практыка — стварэнне зборных выставак, дзе ў залежнасці ад умоў і магчымасцей пляцоўкі кожны аўтар прэзентуе створанае ў апошнія гады альбо згодна з тэматыкай. Па некалькі работ ад удзельніка — вось і цэльная выстаўка, творчая справаздача, якая сведчыць пра арыгінальнасць і майстэрства яе стваральнікаў.

Іншая справа — спроба разнастаіць мастацкі працэс. Гэтым заняліся галерэя «Арт-Фабрыка» і прадстаўнікі сям'і Шаппо, вядомыя ў Беларусі і за мяжой мастакі з адметным светапоглядам. Shappo 24 — так называецца выставачны праект, у рамках якога ў галерэі з лютлага да лістапада праходзяць персанальныя выстаўкі Уладзіміра Шаппо і яго сыноў Аляксандра, Паўла і Антона. Першая з чатырох — экспазіцыя Паўла Шаппо *Obsession № 9* — ужо завяршыла сваю работу. Фінальную, а гэта будзе агульны сямейны праект *Anniversary*, у якім паўдзельнічае і Ксенія Шаппо, скульптар, дачка Уладзіміра Дзмітрыевіча, аб'яднуюць адкрыць 18 кастрычніка.

Красавік — месяц Антона Шаппо. Нядаўна «Арт-Фабрыка» прэзентавала яго экспазіцыю *April guardian*. Жывапісец, скульптар, графік, дызайнер, майстар тату эксперыментуе з рознымі пады-



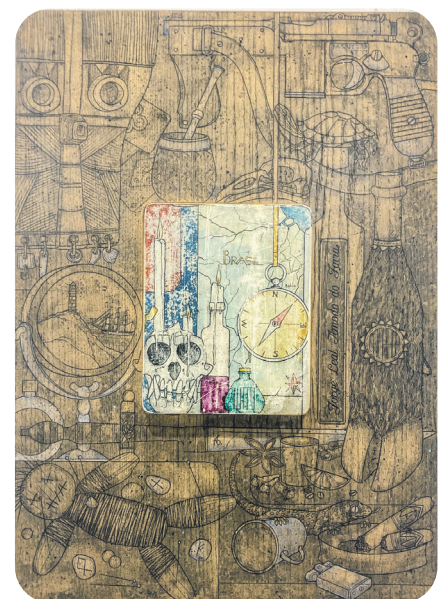
«Любоў» (з серыі «Сіхі і»).

ходамі і тэхнікамі ў выяўленчым мастацтве, знаходзіць адметныя раіённі, увасабляючы іх у розных напрамках творчасці. У новай экспазіцыі прадстаўлены работы з розных вядомых

цыклаў, а таксама творы з новых серыяў... На адкрыцці выстаўкі *April guardian* у атачэнні сям'і, сяброў, аднадумцаў і аматараў творчасці Антон Шаппо адзначыў:

— Апроч іншага, гэтым разам я прадставіў тры новыя серыі. «Сіхі і» — гэта скульптурныя рэльефы на тэму стыхій. Работы, аб'яднаныя назвай «Страшна прыгожа», прысвечаны Першай сусветнай вайне. Серыя *Five* знаёміць з любімымі пісьменнікамі, якія моцна на мяне паўплывалі. Вельмі рады прадставіць гэтыя творы гледачу.

Антон Шаппо, тлумачальнік і каментатар розных культур свету ды іх адметнасцей, паўстае надзвычай яркім апавядальнікам. У яго работах, пабудаваных на кантрастах, нават самых лаканічных, прасочваецца гісторыя, непаўторная і адначасова пазнавальная, абагульненая, вечная. Як здзіўляешся майстэрству значных пісьменнікаў валодаць словам, так захапляешся ўменнем гэтага мастака расказаць уласны сюжэт, весці цікавае апавяданне, якое часам быццам працягваецца па-за межамі твора, самае простае — праз асабліваю стылізацыю рам. Хоць тых самых лексічных адзінак Антон Шаппо не цураецца. Так, работы серыі «Сіхі і», пераклад назвы якой на беларускую мову страціць свой сэнс, змяшчаюць у сабе натхнёныя радкі на



«Амаду» (з серыі «Five»).

англійскай мове. Нібыта лейтматыў усёй выстаўкі: *Let them write in blood, weave feuilltons of ridiculous truths — love will overcome everything, all material rules.*

— Антон Шаппо — унікальны творца, — адзначыла Дар'я Аўчынінава, дырэктар галерэі «Арт-Фабрыка». — Раю гледачам не спяшацца і ўважліва разгледзець кожную работу. Гэта дазволіць адшукаць глыбінныя сэнсы, адчуць новыя эмоцыі, знайсці адказы на важныя пытанні.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Час вярнуцца да сваіх герояў

У пачатку мая ў Беларусі адбудзецца прэм'ера новага ваеннага фільма «Час вярнуцца». Ён створаны на аснове рэальных падзей. Кансультантам выступіў вядомы беларускі гісторык Сяргей Трацяк.

«Гэта сапраўдны падарунак усяму беларускаму народу да 9 Мая і з нагоды 80-годдзя вызвалення нашай краіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Фільм атрымаўся цікавым, дынамічным, з добрым гукам і выдатнай іграй актёраў. Перакананы, што такія стужкі вельмі патрэбны, бо служаць прыкладам патрыятычнага выхавання моладзі», — менавіта так прадставіў на перадпрэм'ерным паказе журналістам новую ваенна-гістарычную драму «Час вярнуцца» Юрый Аляксей, генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм».

Ацаніў новую ваенную стужку і Ігар Марзалюк, старшыня Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і навуцы Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу. Ігар Аляксандравіч адзначыў, што гэтае кіно мае вялікае значэнне для Беларусі, бо ў свеце няма аналагаў такога вялікага партызанскага руху, які існаваў у час Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі нашай краіны ва ўмовах акупацыі. У ім было задзейнічана больш

дарогу-«ляжнёўку». У чэрвені 1944 года партызаны атрымалі заданне — правесці разведку, каб мець дакладную інфармацыю пра стан нямецкай арміі і вызначыць слабыя месцы. Аднак ім літаральна дыхае ў спіну так званая ягдкаманда, якая знішчала на сваім шляху ўсіх, у тым ліку мірных жыхароў, старых і дзяцей, а на партызанаў вяла сапраўднае паляванне. Прататыпамі галоўных герояў былі рэальныя людзі, байцы партызанскіх атрадаў і іх камандзіры, прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Невыпадкова на постацы да фільма побач стаяць беларус, узбек і яўрэй. Наогул гэта не адзіная сімвалічная рэч: першы здымачны дзень — 23 чэрвеня мінулага года (у гэты дзень 80 гадоў таму і пачалася аперацыя «Баграціён»).

— Хацелася такім чынам падкрэсліць важнасць гэтай работы, — прызнаўся рэжысёр Іван Паўлаў. — Здавалася, нам дапамагала ўсё: надвор'е, людзі, прырода. Удалося зняць усё ў вызначаны тэрмін (мы завяршылі 1 верасня) і ніхто не пацярапеў, хаця былі вельмі складаныя эпізоды з начнымі здымкамі, выбухамі, стрэламі.

Іван Паўлаў дзяліўся сваімі ўражанымі стоячы. Ён патлумачыў: інакш не можа раскаваць пра такое кіно — яно стваралася з пашанай да беларускіх партызан, іх подзвігу.



— Кожны беларус ведае, якім павінен быць ваенны фільм. Каб зрабіць нешта новае, мы перагледзелі ўсе свае нацыянальныя блокбастары, — распавядае Таццяна Команова. — Нам было вельмі важна паказаць, як людзі штодня рабілі свой выбар. Галоўны герой — тыповы беларус. Ён не па сваёй волі апынуўся ў акупацыі. Наогул, гэта чалавек, якому па духу бліжэй будаўніцтва, мірнае жыццё. Але яму даводзіцца ваяваць. І ўсё ж у выніку ён прыме ўдзел у будаўніцтве той дарогі, якая і прывядзе да Перамогі.

Крышачку прыадкрыў заслону здымачнага працэсу кінааператар-пастаноўшчык Вячаслаў Дунаеў. Паводле яго слоў, вельмі ўважліва сачылі за тым, каб ніякія сучасныя аб'екты не трапілі ў кадр. Таксама рабілі ўсё, каб карцінка атрымалася цікавай і якаснай. Здымалі і ў павільёне, і на выездзе. Часам даводзілася здымаць пад сапраўдным дажджом, перапраўляць здымачную тэхніку на іншы бераг ракі, шмат моклі і мерзлі. Да аднаго прыгожага кадра, які доўжыцца на экране толькі пару секунд, рыхтаваліся дзве гадзіны. Аднак гэта было важна для людзей, якія так паважліва ставяцца да гісторыі і подзвігу свайго народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

— Адна з самых складаных сцэн здымалася на рацэ Віліі. У сцэнарый гэта, канешне, Днепр, але ў кіно такое можна сабе дазволіць, — прызнаўся рэжысёр Іван Паўлаў. — На экране не відаць, але мы здымалі ў розных месцах чатыры ночы. Гэта была вялікая праца! На маю думку, усё атрымалася вельмі дынамічна і рэалістычна. Не абышлося і без прыгод: у пачатку здымак усе людзі ў масоўцы казалі, што ўмеюць плаваць, глыбіня была ўсяго два метры, але чамусьці аднаго чалавека давалася ўсё ж выратаваць нашаму каскадзёру. Што рабіць...

На здымках усякае здараецца! Але ў цэлым у нас не было ніякіх вялікіх эксцэсаў. У здымках бралі ўдзел як расійскія, так і беларускія актёры. Адна з самых вядомых — актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Юлія Кадушкевіч.

— Гэта не першы ваенны фільм для мяне. Пражываць ролю было, з аднаго боку, зразумела як, але з іншага — вельмі цяжка, бо я павінна перадаць шмат пачуццяў: страх ад таго, што людзі апынуліся ў такім жаху, волю жыць, — прызналася актрыса. — Хачу выказаць падзяку рэжысёру за яго тытанічную працу. Таму што вынесці эмацыянальна такое напружанне няпроста. У здымках удзельнічала прыкладна 500 чалавек. Аднак, нягледзячы на выпрабаванні, на пляцоўцы было цёпла і камфортна, бо мы ўсе ведалі, дзеля чаго здымаецца такі фільм. Важна паказаць жахі вайны, каб такі цяжкі час ніколі не паўтараўся.

Прэм'ера фільма «Час вярнуцца» запланавана на 2 мая. Гледачы, якія прыйдуць у гэты дзень на сеанс у 18 гадзін у сталічны Дом кіно, змогуць сустрэцца са здымачнай групай. Такім чынам аматары беларускага кіно змогуць дакрануцца да творчага працэсу.

— Каб гэты фільм паглядзела як мага больш людзей, плануем арганізаваць не толькі вячэрнія, але і ранішнія, і дзённыя сеансы па сацыяльным кошце. Варта падтрымаць наш беларускі прадукт і паказаць кіно такога значэння большай колькасці нашага насельніцтва, — паведаміла першы намеснік гендырэктара УП «Кінавідаапракат» Мінгарвыканкама Вольга Дзюльдзя.

Ірына ПРЫМАК

Іх подзвіг увекавечыць

Беларускі глядач ужо звикся з тым, што ў нашай краіне здымаюцца фільмы пра партызан, снайпераў, сапёраў — герояў Вялікай Айчыннай вайны. Гэта сапраўды важна — памятаць іх подзвіг... Аднак не менш важна ўшанаваць і ўвекавечыць мужныя ўчынкi сучаснікаў.

Беларускія лётчыкі Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Куканенка загінулі вясной 2021-га. Хоць ужо мінула некалькі гадоў, але іх родныя, блізкія, таварышы, сябры і, безумоўна, жыхары Баранавічаў памятаюць той мужны ўчынак. Гэта адбылося ў час вучэбна-трэніровачнага палёту: экіпаж раптоўна паведаміў аб тэхнічнай няспраўнасці. Машына рэзка пайшла ўніз, яе пачало круціць. Нягледзячы на цяжкія і кіраванне, пілотаў спрабавалі адвесці самалёт як мага далей ад жылых дамоў. Дыспетчар некалькі разоў казаў катапультавацца, але ў першую чаргу Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Куканенка думалі не пра сябе, а пра людзей, якія могуць загінуць. Ахвяр сярод жыхароў сапраўды ўдалося пазбегнуць. На жаль, з-за нізкай вышыні і таго, што ўсё адбывалася настолькі хутка, самі пілотаў выратавацца ўжо не здолелі. Пасмяротна ім было прысвоена званне Герояў Беларусі. Неўзабаве Андрэй Нічыпорчык і Мікіта Куканенка стануць героямі беларускага кіно, сцэнарый да якога

ўжо стварае такі зладжаны на сумесных работах тандэм, як вядомы беларускі рэжысёр Іван Паўлаў і вядучы рэдактар нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Таццяна Команова.

— Нам вельмі хочацца зрабіць не нейкую «агітку», а жывое, цікавае кіно пра сучасных герояў. Не пра бандытаў, прагнах да грошай, бізнесменаў, крутых зорак ці гламурных мадэлей, а пра людзей з правільнымі жыццёвымі ўстаноўкамі. Часам даводзіцца чуць, наколькі моладзь цынічная, меркантильная, эгаістычная, але мужны ўчынак Андрэя Нічыпорчыка і Мікіты Куканенкі паказвае, што сярод нас ёсць сапраўды годныя маладыя людзі, — пераканана Таццяна Команова. — Сюжэт гэтага фільма падказала само жыццё. Такім чынам мы ўвекавечым подзвіг лётчыкаў, якім насамрэч было дзеля каго жыць. Мы з Іванам Міхайлавічам вывучалі дакументы, размаўлялі з ваеннымі і ведаем: калі ў Як-130 хтосьці з пілотаў прымае рашэнне пацягнуць за ручку катапультавання, аўтаматычна крэслы выкідаюць з кабіны абодвух. Але, нягледзячы на тое, што дыспетчар не адзін раз паўтарыў ім: «Выскаквайце!», абодва лётчыкі зрабілі свой выбар. Чаму яны не змаглі дзейнічаць інакш? Шчыра кажучы, нам, звычайным людзям, прасцей зразумець мужнасць у ваенных гады, але што значыць праявіць гераізм у мірны час?

Такое няпростае пытанне і натхніла нас на стварэнне сцэнарыя для фільма.

Сцэнарыст прызналася, як важна ёй было атрымаць падтрымку ў першую чаргу ад родных і блізкіх герояў, каб гэта было сапраўды пра іх, каб раскаваць праўду. Разам з рэжысёрам Іванам Паўлавым яны сустракаліся з сем'ямі, распытвалі пра тое, якімі Андрэй і Мікіта былі ў жыцці. Канешне, рабіць гэта маральна няпроста, бо ўспаміны — такая рэч...

— Вельмі ўдзячна ўсім, хто дапамагае працаваць над стварэннем гэтага фільма. Родныя прасілі не рабіць з Андрэя і Мікіты ідэальных персанажаў, а паказаць іх рэальнымі — такімі, якімі іх памятаюць і любяць да гэтай пары. Ёсць і вялікая падтрымка з боку Міністэрства абароны. Гэта вельмі важна, каб актёры ўжывалі правільную лексіку пілотаў, сцэнарый быў тэхнічна вывераны, — распавядае Таццяна Команова. — Разлічваем, што беларускія ваенныя дапамогуць не толькі сваімі кансультацыямі, але і са здымкамі палётаў, бо актёры, зразумела, выконваць фігуры высокага пілатажу не змогуць. Праект стартуе ўжо гэтым летам. Плануем, што фільм выйдзе на экраны якраз на пяцігоддзе з моманту подзвігу, і марым, каб першымі нашымі гледачамі сталі жыхары Полацка, Ліды і Баранавічаў, — спадзяецца Таццяна Команова.

Ірына ПРЫМАК

Імя яе стала легендай

Да 85-годдзя народнай артысткі Беларусі Наталлі Гайды

Дзень нараджэння прымадонны выпадае менавіта на 1 мая. І тое, што супадае з першамайскім святкам, якое асацыіруецца з росквітам вясны і нейкім своеасаблівым узнёслым настроем, яшчэ з дзіцячых гадоў робіць яе па-асабліваму шчаслівай. А сёння 85-я вясна народнай артысткі сведчыць аб яе яркавым творчым даўгаллеці і аб высокіх дасягненнях, што ўжо сталі класікай жанру, у якім яна працуе, а ў больш шырокім маштабе — нацыянальным здабыткам, якім ганарыцца ўся краіна.



Фота Юрыя Іванова.

Імя Наталлі Гайды значыцца не толькі ў беларускіх, расійскіх энцыклапедыях і ў такім міжнародным выданні, як «Кто есть кто. Деловой мир СНГ», але і ў сусветным выданні «Who is Who», куды ўвайшлі імёны ста знакамітых жанчын свету. Пералік ганаровых званняў, рэгалій і дзяржаўных узнагарод Наталлі Гайды заняў бы цэлую старонку. Ёсць сям'я род іх і расійскія, бо сваёй творчасцю артыстка звязвае Беларускі музычны тэатр з тэатрамі Расіі. І пацвярджэннем гэтаму служыць спецыяльная прэмія «ЛЕГЕНДА» Асацыяцыі музычных тэатраў Расіі.

У біяграфіі Наталлі Віктараўны бягучы год азнаменаваны яшчэ адным важным юбілеем — 55-годдзем пражывання ў Беларусі. Як вядома, да гэтага яна з'яўлялася салісткай Свядлоўскага опернага тэатра. І так атрымалася, што яе муж Юрый Бастрыкаў, які таксама быў салістам свядлоўскай оперы, у 1969 годзе выйграў усесаюзны конкурс на барытона, абвешчаны Вялікім тэатрам Беларусі. Так сямейная пара аказалася ў Мінску.

Але салісткай беларускай оперы Наталля Гайда была нядоўга. У 1970 годзе ўрад рэспублікі выдаў Указ аб стварэнні Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР, і гэта акалічнасць аказалася вызначальнай у далейшым творчым лёсе артысткі. Нягледзячы на тое, што ў Свядлоўскай кансерваторыі яна вучылася на аддзяленні оперных спеваў і шэсць гадоў праслужыла на опернай сцэне, упэўненасці ў тым, што гэта яе адзінае прызначэнне, усё ж не было... Спявачка разумела, што з яе высокім лёгкім сапрапа ў оперы яна заўсёды будзе выконваць лірычныя і зрэдку лірыка-драматычныя партыі, а яе артыстычная натура імкнулася да сапраўднага драматызму. «Я заўсёды зайздросціла салісткам, якія маюць драматычнае сапрапа, — прызнаецца Наталля Віктараўна. — Для такога голасу кампазітары пішуць вельмі выразныя вакальныя партыі, што дазваляе ствараць на сцэне моцныя і яркія вобразы. Таму ўвесь напал музычнай драматургіі ў оперы — не для маіх лірычных гераінь. Акрамя таго, мне хацелася на сцэне не толькі спяваць, але і танцаваць, і гаварыць, хацелася плакаць і смяяцца, адным словам — іграць, але ўсё гэта было магчыма толькі ў аперэце і музычнай камедыі».

У Тэатр музычнай камедыі яна магла аформіцца пераходам з опернага, але вырасціла наўраўне з іншымі прэтэндэнтамі ўдзельнічаць у праслухоўванні. «У камісіі сядзелі масціцы спецыялісты і прызнаныя прадстаўнікі музычнага і тэатральнага мастацтва Беларусі, сярод якіх быў і вядомы кампазітар Юрый Семяняка. Мне хацелася, каб яны ўбачылі, што я валодаю не толькі вакалам, але і якасцямі, неабходнымі для жанру аперэты. Таму я выбрала дынамічныя нумары з двух разнапланавых спектакляў: спявала і танцавала «Карамбаліну» з «Фіалкі Манмартра» Кальмана і выконвала арыёза Тоні з «Белай акацыі» Дунаеўскага. Пасля праслухоўвання да мяне падышоў Юрый Уладзіміравіч Семяняка і сказаў: «Дзякуй вам за Дунаеўскага!»

Наваствораны калектыў, не маючы свайго памяшкання (атрымаў яго толькі

праз 10 гадоў), праводзіў рэпетыцыі на розных сцэнічных пляцоўках горада. Рыхтавалі тры разнапланавыя пастаўкі: класічную аперэту, савецкую аперэту і беларускую музычную камедыю. Урачыстая цырымонія адкрыцця Тэатра музычнай камедыі адбылася 17 студзеня 1971 года ў памяшканні клуба імя Дзяржынскага з паказам гераічнай музычнай камедыі Юрыя Семянякі «Спявае «Жаваранак»». І галоўную ролю ў першым спектаклі новага тэатра выконвала Наталля Гайда.

Гэта быў самабытны твор, у якім расказвалася аб барацьбе беларускіх партызан і падпольшчыкаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гераіняй Наталлі Гайды была падпольшчыца Ірына, яна ж — спявачка Ірэн, якая выступае ў нямецкім кабарэ. Вось што раскажаў тады аб сваіх уражаннях Юрый Семяняка чытачам «ЛіМа»: «Роля складаная і музычная, і ў сэнсе ўвасаблення вобраза. Роля драматычная. Тут для паспяховай працы адной «школы» малавата, тут павінна быць, як кажуць, «ад бога»... Якраз у той час многія мае сябры вялі гаворку наконт напісання музыкі да славаў Купалавай «Паўлінкі». І вось калі я ўбачыў Гайду-Ірыну, цвёрда вырашыў, што буду пісаць «Паўлінку» і што Паўлінкай будзе Гайда».

Новы тэатр знаёміў глядачоў яшчэ з двума спектаклямі, якія паспеў падрыхтаваць да свайго адкрыцця і ў якіх галоўныя ролі таксама выконвала Наталля Гайда. У савецкай аперэце «Вольны вецер» Дунаеўскага створаны ёю вобраз Стэлы быў сатканы з тонкага лірызму, які вельмі арганічна пераплятаўся з сілай духу і нават мужнасцю гэтай простае дзяўчыны, дачкі загінулага марака. А ў класічнай аперэце «Фіалка Манмартра» Кальмана, дзе паказвалася атмасфера жыцця парыжскай багемы, бляск і галечка розных саслоўяў, у вобразе Вялеты артыстка ўвасобіла ўсе самыя яркія рысы класічнай гераіні.

Такім чынам, ужо з першых спектакляў новага тэатра Наталля Гайда гучна заявіла аб сабе не толькі як спявачка, але і як шматгранная актрыса. У жанры музычнай камедыі, сінтэтычным па сваёй прыродзе, яна атрымала дынаміку сцэнічнага дзеяння, якога ёй не хапала ў оперы, магчыма сцэне большага самавыяўлення і ў той жа час прыўнесла ў яго моцныя якасці опернага мастацтва — высокую вакальную тэхніку, інтанацыйную чысціню, а таксама вобразна-эмацыянальную афарбоўку ў раскрыцці

ўнутранага свету сваіх гераінь. Пры гэтым яна дэманстравала і спецыфічныя рысы жанру, што асабліва яскрава праяўлялася пры пераходзе ад дыялогу да спеваў і танца, а потым зноў да дыялогу без так званых аперэтных швоў.

Як ужо адзначалася, Юрый Семяняка наступную музычную камедыю пісаў з разлікам менавіта на Наталлю Гайду. Вядома, што спектакль «Паўлінка» з'яўляецца візіткай акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. І зразумела, што хрэстаматычны вобраз самой Паўлінкі за дзесяцігоддзі сцэнічнага жыцця стаў акадэмічным. У гэтым і заключалася асноўная складанасць яго ўвасаблення на музычнай сцэне.

Наталля Гайда ў першую чаргу павінна была ўнутрана спасцігнуць інтанацыйны строй незнаёмага ёй музычнага матэрыялу, наскрозь прасякнутага беларускім народным меласам. Адначасова ёй неабходна было авалодаць мелодыкай і інтанацыйным строем беларускай мовы. Зразумела, у гэтым артыстцы дапамагаў аўтар лібрэта «Паўлінкі» Аляксей Бачыла. Але ж вельмі многае тут залежала і ад яе самой. «Прыехаўшы жыць і працаваць у сталіцу Беларусі, я адразу паставіла перад сабой задачу: напачатку я павінна калі не засвоіць, то хаця б разумець беларускую мову, — успамінае твая далёкія гады Наталля Віктараўна. — Адрозніе пачала хадзіць у Купалаўскі тэатр, не раз глядзела там і «Паўлінку». І ці ж магла я тады падумаць, што праз некалькі гадоў сама буду выконваць галоўную ролю ў музычнай версіі гэтай п'есы. У разуменні і засваенні мовы мне вельмі дапамагала беларускае радыё, якое я прызвычалася

каралева чардаша і зорка аперэты. І ў той жа час яна з вялікім задавальненнем удзельнічала ў спектаклях, якія пашырала рамкі жанру, — у класічных і сучасных мюзіклах, асабліваю цікавасць з якіх уяўлялі творы беларускіх кампазітараў — Андрэя Мдзівані, Яўгена Глебава, Уладзіміра Кандрусевіча...

Супрацоўніцтва з беларускімі аўтарамі Наталля Гайда заўсёды надавала асаблівае значэнне. І тут варта нагадаць яе шырокую канцэртную дзейнасць. «На працягу 70—80 гадоў я прымала ўдзел у шматлікіх выязных канцэртах, якія праходзілі літаральна па ўсёй Беларусі, прытым вельмі часта — на прадпрыемствах, — успамінае Наталля Віктараўна. — Звычайна арганізавалася невялікая група, куды ўваходзілі прадстаўнікі ад Саюза кампазітараў і Саюза пісьменнікаў, якія працавалі ў песенным жанры, і я як выканаўца гэтых песень. Вельмі часта на такія канцэрты я выязджала разам з Юрыем Семянякам і Уладзімірам Буднікам, якія самі і акампаніравалі мне». Асабліва значным этапам сваёй творчай біяграфіі артыстка лічыць супрацоўніцтва з дырыжорам Барысам Райскім — кіраўніком канцэртна-эстраднага аркестра Беларускага тэлебачання і радыё. Пад яго кіраўніцтвам былі зроблены фондавыя запісы з яе аперэтных рэпертуару, музычнай камедыі «Паўлінка», а таксама мноства песень беларускіх кампазітараў: Юрыя Семянякі, Яўгена Глебава, Ігара Лучанка, Эдуарда Зарыцкага, Эдуарда Ханка. Дастаткова нагадаць такія з іх, як «Травы дзетства», «Белый парус», «Комсомольская площадь»... Але з усіх запісаў, зробленых з аркестрам Барыса Райскага, асабліва вылучаецца песня Яўгена Глебава «Дом мой, столица» на верш Уладзіміра Арлова, якую Наталля Гайда выконвала ў дуэце з Анатолем Падгайскім.

А на тэатральных падмостках яна на працягу дзесяцігоддзяў заставалася ў амплуа гераіні. Так, у 1989 годзе адбылася прэм'ера аперэты Кальмана «Прынцэса цырка», галоўную ролю ў якой па-ранейшаму выконвала Наталля Гайда.

«У першыя гады работы ў тэатры я лічыла, што адмоўлюся ад амплуа гераіні ў 40 гадоў, — раскажае Наталля Віктараўна, — але калі выйшаў гэты спектакль, мне было ўжо 50. Праз год я ўсё ж адмовілася ад гэтага амплуа ва ўсіх спектаклях, пакінуўшы за сабой толькі ролю Рэалінды ў «Лятухай мышы», бо гэтая гераіня — замужняя жанчына, і таму яна неабавязкова павінна быць маладой. І ў гэтым вобразе я выходзіла на сцэну да 55 гадоў. Але адзначу, што ў такім узросце ўжо і нецікава іграць маладосць. Мне хацелася ствараць неардынарныя жаночыя вобразы, хацелася сутыкнення характараў і глыбокіх драматычных калізій...»

Пераход на якасна іншы ўзровень творчасці аказаўся для Наталлі Гайды не балючым, як гэта часта здараецца з вядучымі салісткамі, а наадварот, узбагаціў яе творчую палітру высокай прыкметай драматызму. У яе з'явіліся яркія характарныя ролі ў пастаўках класічнага і сучаснага рэпертуару, і, што самае галоўнае, яна па-ранейшаму выходзіць на сцэну ў вобразе Жанчыны з вялікай літары. З усіх салістак, якія ў 1970 годзе разам з Наталляй Гайдай прыйшлі ў наваствораны тэатр, толькі яна адна так упэўнена і яскрава заявіла аб сабе на падмостках і толькі яна адна служыць тэатру па сёння.

Зоя МАТУСЕВІЧ



Фота Сяргея Чыгіра.

У ролі княгіні Аляксандры ў спектаклі «Сільва».

слухаць пастаянна. І, канешне, беларуская літаратура. Яд з нейкім трапяткім пачуццём заходзіла ў «Кнігарню пісьменніка», дзе першай набыла кнігу Івана Шамякіна «Сэрца на далоні», і не ў перакладзе, а на мове арыгінала. Але самым каштоўным для мяне былі непасрэдныя кантакты з носьбітамі мовы — беларускімі пісьменнікамі, кола знаёмства з якімі паступова пашыралася».

Прэм'ера «Паўлінкі» адбылася ў 1973 годзе. Рэспубліканскія выданні аднадушна заявілі аб другім нараджэнні купалаўскага шэдэўра на падмостках музычнага тэатра. Гэтая роля прынесла Наталлі Гайдзе яе першае ганаровае званне — заслужанай артысткі БССР. Пазней для яе былі прадугледжаны ролі і ў наступных аперэтах Юрыя Семянякі — «Тыдзень вечнага кахання» і «Сцяпан — вялікі пан», а таксама ў музычнай камедыі Рыгора Суруса «Несцерка».

Зразумела, што рэпертуарная афіша тэатра ў асноўным была прадстаўлена класічнай аперэтай і савецкай музычнай камедыяй, і глядачамі Наталля Гайда ўспрымалася ў першую чаргу як

Аркестры клічуць!

На працягу амаль чатырох дзесяцігоддзяў у фестывальнай афішы «Мінскай вясны» гучаць творы сусветнай класікі і беларускіх кампазітараў, найпапулярнейшыя мелодыі прызнаных геніяў і дэбюты творчай моладзі. Прысвечаныя юбілейным датам і прадстаўленню новых выканальніцкіх імёнаў канцэрты збіраюць самых розных аматараў музыкі. Публіка цёпла сустракае вядомых музыкантаў і пачаткоўцаў, давяраючы ім свае думкі і пачуцці. У праграме сёлетняга «Мінскай вясны», што завершыцца разам з каляндарнай, многае выклікае цікавасць.

Дасягненні стагоддзя

Сярод адметных праектаў XXXIX Фестывалю музыкі «Мінская вясна» — «Аркестравы дыптых», з якім слухачы пазнаёміліся 16 красавіка. У Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі выступілі лаўрэаты міжнародных і рэспубліканскіх конкурсаў Аркестр беларускіх народных інструментаў (мастацкі кіраўнік і дырыжор Сяргей Гладкі) і Аркестр рускіх народных інструментаў (мастацкі кіраўнік і дырыжор Юлія Жураўлёва). Іх канцэрт — з цыкла «100 гадоў поспеху: да юбілею Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі». Святочны праект найбуйнейшай і найстарэйшай установы адукацыі Беларусі ў сферы культуры прызначаны для таго, каб харавыя і аркестравыя калектывы, ансамблі і салісты прадэманстравалі сваё майстэрства. На працягу красавіка і мая ў Вялікай і Малой залах Белдзяржфілармоніі праходзяць розныя канцэрты, якія сведчаць пра традыцыі і наватарства беларускай музычнай школы. Усяго — 10 арыгінальных праграм, у якіх удзельнічаюць народныя артысты Беларусі, салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета і Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, многія з якіх — выпускнікі Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі.



Фота Кастуся Дробова.

Беларуская дзяржаўная філармонія.

Так, навучальная ўстанова ўзрасціла некалькі пакаленняў прафесійных музыкантаў і стаяла каля вытокаў стварэння самых розных канцэртных калектываў, напрыклад, Беларускай студыі оперы і балета, Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы імя Рыгора Шырмы, Дзяржаўнага акадэмічнага народнага аркестра імя Іосіфа Жыновіча...

— Безумоўна, 100-гадовая гісторыя Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Глінкі звязана з грандыёзнымі падзеямі, яркімі фестывалямі і праектамі, у якіх навучальная ўстанова неаднаразова дэманстравала самыя высокія дасягненні, — адзначыў у прывітальным слове намеснік начальніка упраўлення культуры Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Дзмітрый Сямёнаў. — Але каледж — гэта найперш працавіты педагогі, якія любяць музыку і вучаць гэтаму майстэрству таленавітых дзяцей. З вынікамі іх працы мы і знаёмімся ў цыкле канцэртаў «100 гадоў поспеху». Жадаю нашаму музычнаму каледжу толькі росквіту, новых цікавых праектаў, творчых дасягненняў. Няхай яго вялікая гісторыя працягваецца!

Дзве карціны

Удзел у канцэрце «Аркестравы дыптых» прынялі Ігар Задарожны, уладальнік ордэна імя Ф. Скарыны і ганаровага звання «Залаты барытон беларускай эстрады»; Міхаіл Валчкоў, уладальнік Гранд-прэміі і звання лаўрэата спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі; Таццяна Сушчэня, таксама лаўрэат спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі; Аліна Казачэнка, стыпендыят спецыяльнага фонду. Выступілі ў святочным канцэрце таксама Таццяна Зыкава і Андрэй Дзямянёнак, лаўрэаты рэспубліканскіх, усерасійскіх і міжнародных конкурсаў.

Праграма складалася з двух аддзяленняў. У першым выступіў Аркестр рускіх народных інструментаў, які выканаў творы знакамітых кампазітараў: III частку «Сіўка-бурка» з канцэрта для гусляў звончатых з аркестрам № 2 Канстанціна Шаханава, вальс з оперы «Іван Сусанін» Міхаіла Глінкі, рускі танец з балета «Лебядзінае возера» Пятра Чайкоўскага... Да таго ж прагучала народная песня «Ванюша мой» — саліравала

стыпендыят спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі Арына Вяльшына (клас выкладчыка Анастасіі Воранавай).

Найбольш яркім быў фінал першай часткі канцэрта. Запамінальныя нумары — «Прысвячэнне Астарту П'яцолу» Уладзіміра Зубіцкага і «Паклоннікі» Эдуарда Арцэмаў, шчымыя музыка, напісаная для знакамітага кінафільма «Раба каханьня» Мікіты Міхалкова. Як звычайна, апошняя найбольш кранула глядача, але прычына яшчэ і ў тым, што падчас выканання твора Аркестрам рускіх народных інструментаў дэманстравалася прэзентацыя з фотаздымкамі, у якіх адлюстраваны старонкі гісторыі музычнага каледжа імя Глінкі.

Другое аддзяленне было напоўнена творами самых розных беларускіх і замежных кампазітараў у выкананні Аркестра беларускіх народных інструментаў. Справядліва, распачала гэтую частку канцэрта музыка сучасных аўтараў з Беларусі: прагучалі «Урачыстая прэлюдыя» Вячаслава Кузняцова, «Рэха даўніны» з сюіты «З мінулага Нясвіжа» Генадзя Ермачэнкава, фантазія на тэму беларускай народнай песні «Рэчанька» ў апрацоўцы Віктара Лыскаўца і «Несапраўднае кіно» Аліны Безенсон. Гэтыя творы не так часта выконваюцца, таму за зварот да іх слухач асабліва ўдзячны. Працягнула канцэрт музыка італьянца Раберта Малінеці, расіяніна Аляксандра Цыганкова, аўстрыйца Іагана Штрауса... Не абышлося без спеваў — Ігар Задарожны выканаў рускі раманс «Тройка».

Для фіналу канцэрта «Аркестравы дыптых» былі выбраны эмацыянальныя, яркія творы самабытных кампазітараў. Спачатку прагучала кампазіцыя «Малдаўскія вяснянкі» ў апрацоўцы Сяргея Гладкага, затым залу парадавала «Лезгінка» з балета «Гаян» Арама Хачатурана, а імпрэзу завяршыла п'еса-жарт на яўрэйскія тэмы «Канцэртнае кола» Міхаіла Архіпава. Праграма атрымалася на дзіва жыццесцвярдзальная і натхняльная. Відавочна, і самі юныя музыканты атрымалі задавальненне.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Рэнесанс і Барока

Адзін з найбольш яркіх канцэртаў фестывалю «Мінская вясна» адбыўся 20 красавіка ў Малой зале імя Р. Шырмы Белдзяржфілармоніі. Надзвычай цікавую праграму «Музыка Адраджэння і Барока» прадставіў заслужаны калектыв Рэспублікі Беларусь Дзяржаўны камерны хор, мастацкім кіраўніком і дырыжорам якога з'яўляецца заслужаная артыстка Наталля Міхайлава.

Наталля Міхайлава кіруе калектывам з 2000 года. Сёння ў рэпертуар Дзяржаўнага камернага хору ўваходзяць шэдэўры сусветнай класічнай музыкі, беларуская музыка XVI—XVIII стагоддзяў, руская духоўная музыка, сучасная айчынная і замежная музыка, апрацоўкі беларускіх народных песень, джазавыя і папулярныя музыкі... Афішы заўсёды вылучаюцца разнастайнасцю. Асобны кірунак дзейнасці музыкантаў — музыка Рэнесансу і Барока. У свой час дзякуючы супрацоўніцтву з ансамблем «Камерныя салісты Мінска» калектыву выканаў «Страсці па Іаане» Іагана Себасцьяна Баха, а яшчэ ўпершыню прадставіў публіцы кантату Карла Генрыха Граўна «Смерць Ісуса» на сцэне Санкт-Пецярбургскай філармоніі.

У новую праграму «Музыка Адраджэння і Барока» ўвайшлі творы аўтараў, якія вельмі рэдка выконваюцца. Гэта італьянская і нямецкая харавая, а таксама англійская, французская і польская

інструментальная музыка. Так, адкрыў канцэрт твор *Laudate Dominum* рымскага кампазітара эпохі Барока Джузэпэ Пітоні. Як расказала падчас канцэрта музыказнаўца Варвара Царук, захавалася не так шмат яго публікацый, бо творца не дазваляў саборам і цэрквам капіраваць і выконваць яго музыку. Між тым сёння яго творчасць вядомая ў царкоўным жыцці Рыма, Італіі і ўсёй музычнай Еўропы. Спадчына Квірына Гаспарыні, наадварот, большасці слухачоў сёння не знаёмая. Творца напісаў некалькі опер, аднак найбольшую папулярнасць у свой час атрымаў як аўтар духоўнай музыкі. Падчас канцэрта слухачы пачулі яго кампазіцыю *Adoramus te Christe*.

У Малой зале гэтым вечарам гучала музыка Іагана Крыстафа Баха, Адрыяна Банк'еры, Луі Куперэна, Джулія Качыні, Дзіямеда Като, Яна Дзісмаса Зеленкі ды іншых аўтараў. Між іншым, выконваліся Дзяржаўным камерным хорам і творы праслаўленых кампазітараў — Іагана Себасцьяна Баха, Антонія Вівальдзі, Алесандра Скарлаці.

Падчас мерапрыемства саліравалі Іван Фінскі (раяль), Вольга Сідарук (скрыпка), Варвара Царук (клавесін). Асобнай увагі вартае выступленне Дар'яна Шахаба. Мелодыю *Greensleeves* невядомага аўтара XVI стагоддзя ён прадставіў з дапамогай лютні. Інструмент, зроблены сучаснікамі па ўсіх правілах старых майстроў, можна пачуць толькі ў Малой зале імя Р. Шырмы, падкрэсліла Наталля



Фота Яўгенія Шыцкі.

Падчас канцэрта «Музыка Адраджэння і Барока».

Міхайлава. Дар'ян Шахаб пачынае свой шлях у лютневай музыцы. Выканаўца заўсёды ўдзельнічае ў барочных канцэртах калектыву, але ў якасці гітарыста.

Дарэчы, у выкананні Дар'яна Шахаба прагучала прэлюдыя Іагана Себасцьяна Баха з сюіты № 1 соль мажор для вялянчэлі ў пералажэнні для гітары Джона Дзюарта.

— Ці мог Бах пісаць для гітары? Адназначна не — класічная гітара з'явілася толькі ў канцы XIX стагоддзя, — расказала Наталля Міхайлава. — Баху прыпісваюць некалькі лютневых сюіт, але і гэта сёння аспрэчваецца, бо ў яго час быў лютневы клавесін. Хутчэй за ўсё, кампазітар пісаў для гэтага інструмента.

Многімі ўздываецца пытанне, ці варта музыкантам, якія валодаюць паслябарочнымі інструментамі, выконваць музыку Баха. Вядома, так! Натуральна, гучанне будзе іншае... Але, упэўнена, калі б кампазітар жыў сёння, ён бы скарыстаў усе магчымыя інструменты.

Канцэрт «Музыка Адраджэння і Барока» не быў падзелены на аддзяленні і доўжыўся крыху болей за адну гадзіну. Мастацкі кіраўнік і дырыжор Дзяржаўнага камернага хору Наталля Міхайлава лічыць, што праграмы не павінны перанасычаць і стамляць. І добра, калі цікавасць да музыкі задаволеная не цалкам.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Шчасце, даўгалецце і дабрабыт

Тыдзень таму ў галоўным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея адбылося ўрачыстае адкрыццё міжнароднага выставачнага праекта «Прыгажосць Карэі», арганізаванага музеем і Культурна-адукацыйным цэнтрам «Пушкінскі дом» (Сеул, Рэспубліка Карэя). У экспазіцыі — творы сучасных мастакоў у традыцыйным стылі жывапісу Паўднёвай Карэі, які мае назву мінхва. Дапаўняе выстаўку аўтарская кераміка і каліграфія. Куратарам ад Нацыянальнага мастацкага музея выступае Святлана Пракоп'ева, загадчык аддзела замежнага мастацтва.

Назва выстаўкі цалкам тлумачыць яе змест. Мастакоў, творы якіх сабраны ў выставачным праекце «Прыгажосць Карэі», аб'ядноўваюць любоў да сваёй краіны і павага да карэйскай традыцыйнай культуры.

Першыя аўтары твораў гэтага кірунку не былі прафесійнымі мастакамі. Мінхва развівалася паралельна з афіцыйным жывапісам, але ж, як і ўсё народнае, залежала ад розных павеваў і ўплываў, падпарадкоўвалася эксперыментам аматараў-рупліўцаў. Між тым яркасць і дэкаратыўнасць выяў, сюжэты запазычаны з прыдворнага жывапісу (напрыклад, парныя птушкі, якія сімвалізуюць каханне, насякомыя і кветкі як увасабленне гармоніі паміж інь і ян). І ўсё ж у такім жывапісе шмат не зусім зразумелых сэннішняму глядачу сюжэтаў з тыграмі, сарокамі, духамі гор... Падобныя вобразы адсылаюць да старажытных міфаў. На выстаўцы, дарэчы, прыкладаў шмат. Сярод іх — «Тыгр і сарокі» (2017) Кім Ынжу. Так, традыцыйна драпежнік знаходзіцца пад хвойй, а птушкі — побач. Тыгр добразычлівы, у яго крыху смешная морда... Жывёла — пасланнік горных духаў, які абараняе ад нягод. Сарока ў сваю чаргу нясе добрыя весткі і з'яўляецца пасланніцай багоў, якія дораць людзям радасць і поспех.

Між тым асаблівую ролю мастакі заўсёды надавалі прыгажосці прыроды Карэі, што відаць, натуральна, і па выстаўцы Мастацкага музея. Тут і выявы рыб, насякомых, раслін... Кожны вобраз валодае асаблівай сімволікай.

Жывапіс мінхва адрозніваецца яркімі фарбамі, адлюстроўвае гумар і прастату, таму многім здаецца, што карцінам не хапае вытанчанасці і прапрацоўкі дэталей. Манера выявы, як правіла, плоская, кампазіцыя дастаткова



Кім Ынжу «Тыгр і сарокі», 2017 г.



Ён Джуон «Касмічны сад», 2024 г.

жывапіс, майстэрства керамікі і каліграфіі цалкам адлюстроўваюць душу народа. Мінхва нясе ў сабе сімвалы дабра, шчасця, святла, радасці, міру і любові. Мастацкая мова, з дапамогай якой гэтыя сімвалы даносяцца да глядачоў,



Кім Джухі «Каля возера», 2000 г.

свабодная, вобразы пераважна наіўныя і экспрэсіўныя...

Так, традыцыйны карэйскі жывапіс мінхва працягвае развівацца і сёння. Яго ўзоры можна знайсці не толькі ў пышных палацах, але і ў дамах простых людзей — гэта элемент хатняга дэкору. У перыяд найбольшай папулярнасці (XIX — пачатак XX стагоддзя) карціны мінхва звычайна размяшчалі на сценах і дзвярах дамоў як талісманы шчасця, даўгалецця і дабрабыту. Сучасныя мастакі, натуральна, пераасэнсоўваюць жанр. Так, эксперыментатары тым ці іншым шляхам перайначваюць народны жывапіс ды імкнучца адлюстраваць жыццё людзей XXI стагоддзя.

Дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея кандыдат мастацтвазнаўства Ганна Конанова падчас адкрыцця адзначыла:

— Мінхва, вядома, зазнавала розныя перамены. Быў час, калі яна з'яўлялася сапраўднай альтэрнатывай афіцыйнаму мастацтву. Сёння ж традыцыйны

па-добраму мінімалістычная, знакавая. Менавіта такім чынам яны максімальна метка трапляюць у сэрца глядача.

Выставачны праект «Прыгажосць Карэі» будзе працаваць да 12 мая.

Яўгенія ШЫЦЬКА

зваротная сувязь

Вясна нам пестуе настрой

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты» пра вядомых айчынных літаратараў. Гэтым разам размова пойдзе пра Петруся Макаля.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з укладальнікам кнігі «На падкове Дзвіны» крэатыўцам Леанідам Матэленкам.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана

Чыгырынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Міхася Пазнякова.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.



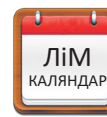
Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 красавіка — у літаратурны клуб «Спадчына» пры гімназіі № 35 (вул. Кіжаватана, 70) на творчае мерапрыемства з удзелам пісьменнікаў МГА СПБ. Пачатак у 14.00.

2 мая — на паэтычную імпрэзу, прысвечаную Дню Перамогі ў СШ № 134 (вул. Пляханава, 107). Пачатак у 14.00.

3 мая — у публічную бібліятэку № 21 (вул. Слабадская, 67) на творчую сустрэчу з дзіцячымі пісьменнікамі. Пачатак у 11.00.

3 мая — у Школу юнага літаратара пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (вул. Фрунзэ, 5, п. 309). Пачатак у 14.00.



28 красавіка
75-годдзе адзначае Марыя Верціхоўская.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырыя спачуванні паэтэсе Вользе Шпакевіч з прычыны напаткаўшага яе гора — смерці МУЖА, мастака Васіля Вірука.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці пісьменніка Мікалая Панасюка і выказваюць спачуванні яго родным і блізкім.

Выходзіць з 1932 года



Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў

Віктар Гардзеі
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@vziabda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziabda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзель крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 25.04.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 671

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 802
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

